

Trianontól Párizsig

Szabó Dániel – történész, régésztechnikus

Koszta József Múzeum

Rezümé

Tanulmányomban a trianoni békeszerződés megkötésétől, a párizsi békeszerződésig tekintem át, Magyarország határainak változásait. Kitérek a fontosabb területi elképzelésekre melyek szép számban születtek, itthon és külföldön egyaránt a két világháború között. Ezután Németország által támogatott, és megvalósult területi revíziókat veszem sorra, 1938-1941 között. A második világháború alatt történt eseményeket részletesen nem tárgyalom, csak a béketapogatózásokat 1943-tól, a német megszállást, valamint a sikertelen kiugrást említem meg, melyek döntő szerepet játszottak a nagyhatalmak későbbi döntéseiben. A háború utáni magyar béke előkészítésről is szólok röviden. Majd a Külügyminiszterek Tanácsának három ülészakát nézném át részletesebben, mivel itt döntöttek ténylegesen, a leendő határok sorsáról. Az ülészakák között a magyar kormányküldöttség útjaira is kitérek, melyeket Moszkvába, Washingtonba, Londonba és Párizsba tettek annak reményében, hogy a leendő békeszerződésnél változásokat érjenek el. A Külügyminiszterek Tanácsának párizsi és new york-i ülészaka között a párizsi békekonferencia döntéseit mutatom be. A gazdasági és katonai döntéseket nem mutatom be részletesen. A területi és politikai bizottságok döntéseit, a román-magyar, valamint a csehszlovák-magyar határ vitáit, tárgyalom bővebben. Legvégül kitérek a békeszerződés aláírására, annak ratifikálására, mellyel kialakultak a mai Magyarország határai.

A trianoni békeszerződés következményei

Magyarország az I. világháborút a vesztes oldalon fejezte be. A magyar politika reménykedett abban, hogy a békeszerződés megkötésekor, a wilsoni elvek, azaz a nemzeti

önrendelkezés érvényesülhet.¹ A békeszerződést² Magyarország 1920. június 4-én írta alá a versailles-i Grand Trianon kastélyban.³ Az ország területe, Horvátország nélkül, 282 ezer km²-ről 93 ezer km²-re zsugorodott, lakossága pedig 18,2 millióról 7,6 millió főre csökkent.⁴ A wilsoni elveket teljes mértékben figyelmen kívül hagyva az utódállamok olyan területeket is megkaptak, melyeken többségében magyar lakosság élt.⁵ Körülbelül 3,2 millió magyar lakos került a határokon túlra.⁶ A magyar javaslatokat, valamint a népszavazás kérvényét elutasították.⁷ Inkább a szomszédos győztes államok gazdasági, valamint közlekedési prioritásai élveztek előnyt az etnikai elvvel szemben.⁸ Az elcsatolt területek gazdaságilag is negatívan érintették az országot.⁹ Románia, Jugoszlávia és Csehszlovákia részvételével létrejött az úgynevezett kisantant.¹⁰ Ennek következtében Magyarország külpolitikailag teljesen elszigetelődött. A békeszerződés aláírása után megindult a magyarizáció keresése, hogyan jutottunk el ideig. Ekkor keletkezett több legenda a békeszerződéssel kapcsolatban, melyek mind a mai napig fennmaradtak.¹¹

A trianoni traumából az ország lassan és fokozatosan lábalt ki. A konszolidáció megteremtője gr. Bethlen István¹² volt. A területi revízió kérdését egységesen támogatta az összes párt a két világháború között. A magyar külpolitika 1927-ben aktivizálódott. Magyarország Olaszországgal 1927. április 5-én¹³ írta alá Rómában a barátsági szerződést. Ezt követték Lengyelországgal 1928-ban és Ausztriával 1931-ben megkötött szerződések. Olaszország a status quo ellenes külpolitikája, valamint a Duna medencében növekvő befolyása okán volt a magyar külpolitika fő támogatója. Mussolini elképzelése szerint a területi revíziót addig kell megvalósítani, amíg ezt tárgyalásos úton, háborús konfliktus nélkül meg lehet valósítani. Ez az elképzelése 1933 márciusában, Rómában a négyhatalmi paktum néven valósult meg.¹⁴ A magyar revíziót immár külföld felé is nyíltan hirdette Magyarország.¹⁵

¹ Thomas Woodrow Wilson, az USA 28. elnökének 14 pontja. Életrajzát bővebben lásd Hahner (2012) 205-216.

² Szövegét lásd: Gerő (é.n.) 163-253.

³ Innen kapta a Trianoni békeszerződés a későbbi nevét. Romsics (2010) 147.

⁴ Romsics (2010) 147.

⁵ Romániához 102 ezer km² és 1,6 millió magyar, Csehszlovákiához 61 ezer km² és 1 millió magyar, Jugoszláviához 20 ezer km² és fél millió magyar, Ausztriához 4 ezer km² és 40-50 ezer magyar, Lengyelországhoz 589 km² és 250 magyar, Olaszországhoz 21 km²-t és 6-7 ezer magyart csatoltak el. Romsics (2017) 405.

⁶ A történelmi és trianoni Magyarország nemzetiségi eloszlásáról lásd képek 1. kép valamint Romsics (2010) 147.

⁷ Jeszenszky (2010) 8.

⁸ Lásd Romsics (2010/4-5) 25. oldal területi javaslatok térképei valamint 26. oldali térkép.

⁹ A trianoni béke utáni gazdasági talpra állásról bővebben lásd Tomka (2020) 144-157.

¹⁰ A magyar területi revízió ellen jött létre és 1920-1938-ig létezett. Gulyás (2011) 68-77. valamint Ádám (1981)

¹¹ Lásd Ablonczy (2010a)

¹² Magyarország miniszterelnöke 1921. április 14 - 1931. augusztus 24. Életútját lásd. Romsics (2005a)

¹³ A szerződés szövegét bővebben lásd: Dr. Halmosy (1983) 266-272.

¹⁴ Romsics (2010) 242.

¹⁵ Romsics (2010) 237-238.

A magyar külpolitikában a 30-as évek elejétől egyre fontosabb helyet töltött be Németország, mivel ekkora megváltoztak a nemzetközi erőviszonyok. Ezt jól mutatja Gömbös Gyula miniszterelnök¹⁶ 1933 júniusi látogatása, mellyel az elsők között volt, akik Hitlerhez elmentek tiszteletüket tenni. A németek nem támogatták teljesen a magyar revíziót. Hitler csak Csehszlovákia felé látta megvalósíthatónak a magyar igényeket, és erre a későbbiekben fel is kívánta használni a magyarokat. Többször biztatta Magyarországot, a területi igényei felvetésére, Csehszlovákia irányába. A magyarok eközben próbáltak megegyezni a kisantanttal is,¹⁷ mivel a német külpolitikai térnyerés aggasztotta őket.¹⁸ Ezen nézetük nem volt alaptalan. Hitler két ajánlatot¹⁹ is tett a magyar vezetésnek, hogy támadja meg Csehszlovákiát. Ha ezt megteszi, visszaveheti az egész Felvidéket és Kárpátalját. Ezt mindkétszer visszautasították, mivel a revíziót, csak békés úton, a nagyhatalmak támogatásával látták megvalósíthatónak. Magyarország azonban nyomás alatt tartotta Csehszlovákiát és önrendelkezést kért a magyar lakta területekre 1938. szeptember közepén. A nemzetközi diplomácia próbálta megoldani a német kérdést, hogy elkerülje a háborút. Erre megoldást jelentett rövidtávon az 1938. szeptember 29-ei müncheni egyezmény.²⁰ A találkozón a négy nagyhatalom vezetői Németországból Adolf Hitler, Olaszországból Benito Mussolini, Franciaországból Edouard Daladier, valamint Angliából Neville Chamberlaine, írták alá a megállapodást a többségében német lakta területek visszacsatolásáról. A csehszlovákiai magyar kisebbség ügyét, olasz felvetésre írták bele egy külön záradékba.²¹

A két világháború közötti revíziós elképzelések

A magyar revízió 1927-ig gyakorlatilag nem volt napirenden a nemzetközi politikában.²² Ez a bethleni óvatos külpolitika szövetségkeresésében valamint a szomszédos országokkal való megegyezés okán alakult így. Ezután azonban aktivizálódott. A két

¹⁶ Hivatali ideje: 1932. október 1 – 1936. október 6. Politikai pályájáról lásd bővebben Gergely (2001) valamint Vonyó (2014).

¹⁷ Ez nagyjából sikerült elérni, a bledi egyezményben 1938. augusztus 29-én. A megállapodást bővebben lásd. Dr. Halmosy (1983) 439-442.

¹⁸ Romsics (2010) 242-244

¹⁹ Az első ajánlata Hitlernek 1938. augusztus 21-én Kielben történt, lásd: Sallai (2009) 97. A második ajánlata 1938. szeptember 20-án Obersalzbergben került sor. Sallai (2009) 103.

²⁰ Az egyezmény szövegét bővebben lásd. Dr. Halmosy (1983) 442-446.

²¹ Romsics (2010) 245.

²² Erre jó példa, hogy a Népszövetségben az első revíziós felszólalást Apponyi Albert csak 1930. szeptember 15-én tette meg. Zeidler (2009) 101.

világháború között több elképzelés készült itthon és külföldön²³ egyaránt az új magyar határokról.

Itthon a közvélemény és a politikai körök nagy része ekkor még nem – ez majd csak a második világháború idején változik meg – az etnikai revízió mellett állt.²⁴ A magyar politika nem akart lemondani a nem magyar területekről, amennyiben azt vissza tudná szerezni. Ezért gyakorlatilag 1934-ig nem is létezett konkrét területi elképzelés magyar részről, mindössze nagyvonalakban felvázolták a területi követeléseket. A 20-as évek végén úgy képzelték el a leendő határokat, hogy visszaállítják a Szent Istváni ország területi egységét, és a nemzetiségeknek autonómiát biztosítanak, tehát az országot föderalizálták volna.²⁵ Erre jó példa az Ottlik László által 1928. szeptemberi Magyar Szemlében megjelent Új Hungária című cikk. Ez mutatja, hogy a korszakban a kormányköröknek milyen elképzeléseik voltak, egy esetleges revízió esetén. Már a cikk legelején ezt írja: „Nincsen jó magyar ember, aki kételkednék abban, hogy a Szent István Birodalom területi egysége előbb-utóbb helyre fog állani”. Szerinte a kisebbségek ekkorra már rájöttek, hogy mit veszítettek az elszakadással, és ha esély lenne rá, visszatérnének Magyarországra. A kisebbségeknek autonómiát adott volna. Erdélyben az ősi három nemzet önkormányzatát tartották volna fent, de azt több helyen megreformálva. Ottlik cikkét bírálták, de nem az integrális nézetei, hanem az abban felvetődött kisebbségi autonómiák miatt.²⁶

Azért, hogy nemzetközi szinten fenntartsák a revízió szükségességét, és hatékony propagandát fejtsenek ki, a 20-as évek végén létrehozták a Revíziós Ligát.²⁷ Feladata itthon és külföldön a propaganda kifejtése, sajtóban cikkek megjelentetése, valamint idegen nyelvű füzetekben a revízió bemutatása, és külföldi politikusok megnyerése volt. Többször összeütközött a magyar külpolitikai elképzelésekkel. Ezt a külföldi magyar diplomaták jelezték is, mivel munkájukat nagyban nehezítette a Liga tevékenysége.²⁸ A propaganda mellett tervezeteket is kidolgoztak, melyek között az első még 1927 őszén megjelent. Az elképzelésben a szomszédos államoktól visszacsatolandó területrészeket fontossági sorrendben jelölték a térképen. Ausztria felé nem volt területi követelés. Így jött létre egy maximális, és egy minimális tervezet. A maximális tervezet igényt tartott Muraközre, Bácskára, Bánságra, Kelet-Szlovákiára, Kárpátaljára, Székelyföldre, melyet egy keskeny korridorról kötötték volna össze

²³ Ablonczy (2010b) 14-15.

²⁴ Romsics (2005b) 257.

²⁵ A magyar, román, német egyenrangú nemzet lett volna autonómiát kapott volna Szlovákia és Ruténföld. Romsics (2005b) 259-260.

²⁶ Zeidler (2009) 153-154.

²⁷ Alapító gyűlése 1927. július 27-én volt. Zeidler (2009) 127.

²⁸ Zeidler (2009) 131-133.

az anyaországgal. Az ország területe 92 ezer km²-rel és 5,7 millió lakossal bővült volna, melynek mindössze 47%-a magyar. A tervezettel Magyarország a Kárpát-medencében nagyban megnövelte volna befolyását. A minimális tervezet, döntően a határ menti magyar lakta területeket csatolta volna vissza. Ez 31 ezer km²-t jelentett, 2,5 milliós lakossággal, melynek 64%-a volt magyar. Ez képviselte az etnikai elképzelést.²⁹ A Liga etnikai elképzelését Fenyő Miksa és Nagy Emil is támogatta, melyet külön tervezetben ki is dolgoztak.³⁰ Ez az elképzelés az előbb már említett minimális tervezet átdolgozása volt. A visszacsatolandó terület nagysága 33 ezer km²-nyi, a lakosság 2,6 millió, melynek 63%-a magyar.³¹

Aldo Dami svájci publicista 1929-es művében a trianoni békeszerződést igazságtalannak és ostobának tartotta.³² Az elképzelése főként az etnikai elvhez ragaszkodott, de voltak olyan területek, melyen népszavazás döntött volna arról, mely országhoz kíván a lakosság tartozni. A Székelyföldet nem csatolta volna vissza Magyarországhoz, ehelyett területi autonómiát adott volna ennek a területnek.³³ Itthon érdeklődéssel fogadták ezt az elképzelést, így második kiadást is megélt a könyv, melyet a Külügyminisztérium pénzzel is támogatott. A második kiadás Baranyai Zoltán genfi diplomata sugallatára születhetett. Erről így ír: „Ez a könyv nagyon közel áll hozzám, én buzdítottam a II. kiadás szövegének teljes átdolgozására.”³⁴

Mussolini 1933 tavaszán, a négyhatalmi paktum megkötésének idején, kérte a magyar kormánytól, hogy tájékoztassák, mely területekre tartanak igényt. Gömbös Gyula megbízásából 1934 áprilisára kidolgoztak ugyan egy konkrét tervezetet, de azt csak novemberben, nagyon szerencsétlen időpontban jutatták el az olaszoknak.³⁵ A Gömbös féle koncepció abban jelentett újdonságot, hogy szakított a Szent István-i állameszmével, de a gazdasági, stratégiai valamint védelmi szempontokat elsődrendűnek tekintette. Az elképzelés egy 195 ezer km² területű országot hozott volna létre, 6,7 millió lakos visszacsatolásával. Ebből azonban mindössze csak 1,7 millió lett volna magyar anyanyelvű. Az új ország nyersanyagigénye nagyban csökkent, és határa sokkal jobban védhető lett volna. Nagy hibája ennek a koncepciónak a hatalmas számú kisebbség Magyarországhoz kerülése, melynek védelméről nem esik szó. Mire kidolgozták, a

²⁹ Zeidler (2009) 147-148. a térképet lásd Zeidler (2009) 352.

³⁰ Fenyő Miksa a Gyáriparosok Országos Szövetségének vezérigazgatója és a Liga végrehajtó bizottságának volt a tagja. Nagy Emil, volt igazságügy-miniszter, és végrehajtó bizottság tagja.

³¹ Zeidler (2009) 149.

³² Művének címe: A holnap Magyarországa (La Hongrie de demain) második kiadása 1933-ban jelent meg. A tervezet térképét lásd Zeidler (2009) 354.

³³ Zeidler (2009) 151-153.

³⁴ Ablonczy (2010a) 132-133.

³⁵ Az októberi marseille-i merénylet ez a szerencsétlen ok melyben I. Sándor Jugoszláv király és Louis Bathou francia külügyminiszter életét vesztette, Magyarországon kiképzett terroristák miatt. Zeidler (2009) 178.

nemzetközi események kedvezőtlenül alakultak annak megvalósításához. Gömbös se nagyon hirdette ezt a koncepciót, mivel azt szűk tanácsadó testületén kívül más nem ismerte.³⁶

A négyhatalmi paktum okán a Foreign Office is készített egy tervezetet a magyar határral kapcsolatban. Ennek kidolgozója, Ponsonby Moore Crosthwaite volt.³⁷ Ez nagy hasonlóságot mutatott, az 1919-ben a békekonferencia elé beterjesztett brit határjavaslathoz, de annál kicsivel tovább ment. Crosthwaite az etnikai és gazdasági szempontokat vette figyelembe. A javaslat visszajuttatta volna a baranyai háromszöget, Bácska bizonyos területeit, Nagyváradot és annak vonzáskörzetét, valamint a Csallóközt.³⁸ A négyhatalmi paktum sikertelensége miatt a brit politikában a revízió ezután évekig lekerült a napirendről. A britek határmódosításának maximumát Carlile Aylmer Macartney történész 1937-ben írt műve tartalmazza. A tervezetben a baranyai háromszög, Bácska és Bánát északi részei, valamint Kárpátalja és Csallóköz került volna vissza. A magyar-román határnál az etnikai elvnel továbbment a tervezet. Székelyföld összekötését Magyarországgal elvetette és Romániánál hagyta a területet.³⁹

A fent ismertetett néhány tervezetből is világosan látszik, hogy a nemzetközi közvélemény mindösszesen az etnikai határrevíziót tartott volna lehetségesnek, míg a magyar politikai körök, habár megjelent az etnikai revíziós elképzelés is, inkább a Szent István-i határokat akarták visszaállítani.

A terület visszacsatolások korszaka

Az első sikeres területi revízió Csehszlovákiával szemben valósult meg 1938 őszén. A müncheni egyezmény záradékába belefoglalták a csehszlovákiai magyarok ügyét. A magyar és a csehszlovák kormányzatnak három hónap állt rendelkezésére, hogy megoldják a vitatott területi kérdéseket.⁴⁰

A tárgyalások megkezdődtek a magyar kormány és a szlovák kormány⁴¹ között Komáromban 1938. október 9-én.⁴² A magyar fél az etnikai, míg a szlovák a gazdasági és közlekedési elvekhez ragaszkodott, illetve minél kevesebb terület átadása volt a célja. A

³⁶ A tervezet: Zeidler (2009) 171-173 a térképet lásd Zeidler (2009) 355.

³⁷ Rövid életrajzát lásd: <https://peoplepill.com/people/moore-crosthwaite/> Letöltés időpontja: 2020.11.27. 10:05

³⁸ A tervezet: Zeidler (2009) 173-174. a térképet lásd Zeidler (2009) 356.

³⁹ Zeidler (2009) 175.

⁴⁰ Romsics (2010) 245.

⁴¹ A Szlovák Néppárt október 6-án nyilvánította ki Szlovákia autonómiáját. Így Csehszlovákia kvázi az Osztrák-Magyar Monarchiához hasonló államalakulattá vált.

⁴² Erről lásd bővebben Popély (1992)

tárgyalások a két fél gyökeresen ellentétes nézetei miatt nem vezettek eredményre. Így 1938. október 13-án a magyar fél befejezettek tekintette azt, és másnap a négy nagyhatalomhoz fordultak a vita rendezése ügyében.⁴³ A négyhatalmi konferencia helyett német-olasz döntőbíráskodás alakította ki az új határokat Bécsben 1938. november 2-án. A Felső-Belvedere palota aranytermében meghozott döntés a történelemben később I. bécsi döntés néven vonult be.⁴⁴ Magyarország 11.927 km²-nyi területtel, és 1 millió 60 ezer főnyi lakossal bővült, melynek 84%-a volt magyar anyanyelvű.⁴⁵ A magyar honvédség november 4-11. között birtokba vette a kijelölt területet. A bevonulást követően 1938. december 21-ig katonai közigazgatás volt érvényben. A bevonulás zökkenőmentesen zajlott le. Szlovákiában tragédiaként élték meg az eseményeket, az ország Németország felé orientálódott, kereste a revízió számára kedvező lehetőségeit.⁴⁶ Imrédy Béla miniszterelnök⁴⁷ a visszakapott területekért cserébe a németek felé engedelményeket tett.⁴⁸

Az I. bécsi döntést követően, Kárpátalja visszacsatolása került az új Teleki kormány⁴⁹ politikájának középpontjába. Már a komáromi tárgyalások alatt magyar részről felvetődött, hogy a területen tartsanak népszavazást. Ezt a szlovák delegáció visszautasította. A bécsi döntést követően a németek november végén jegyzékben hívták fel a magyar kormány figyelmét, hogy a bécsi döntés értelmében mindkét fél elfogadta Csehszlovákia új határait, melynek megszegése rossz fényt vetne Magyarországra. Nemzetközi szinten változások történtek. 1939 márciusában Hitler már nem ragaszkodott annyira ehhez a területhez így az új magyar külügyminiszter, Csáky István⁵⁰ a túlzott fakitermelésre hivatkozva támadta a Kárpátaljai kormányt. A fő cél a közös lengyel-magyar határ megteremtése volt. Teleki Pál miniszterelnök⁵¹ és kormánya, miután értesült róla, hogy Szlovákia függetlenségének kikiáltása hamarosan megtörténik, a katonai akció megindítása mellett döntött. Berlinből olyan hírek érkeztek március 13-án, hogy a németek elismerik Szlovákiát, a Kárpátaljai kormányt azonban csak ezután egy nappal. Ez jelzés volt a magyaroknak, hogy elfoglalhatják a területet. A magyar hadsereg március 15-18. között elfoglalta a területet. Nemzetközi szinten a megszállást a

⁴³ A Komáromi tárgyalásról bővebben lásd Sallai (2009) 113-138.

⁴⁴ Az I. bécsi döntésről bővebben lásd. Janek (2010)

⁴⁵ Romsics (2006) 13.

⁴⁶ A szlovák revíziós elképzeléseket bővebben lásd. Janek (2007) 8-11.

⁴⁷ Hivatali ideje: 1938. május 14 – 1939. február 16. Kormányáról bővebben lásd: Bölöny (2004) 155-156.

⁴⁸ A Volksbund megalakítása, kilépési szándék a Népszövetségből, mely 1939. április 11-én megvalósult, csatlakozási szándék az Antikomintern Paktumhoz (1939. február 24-én kötötték meg). Romsics (2010) 246.

⁴⁹ Teleki Pál hivatali ideje: 1939. február 16 – 1941. április 3. A kormány felépítését lásd bővebben: Bölöny (2004) 193.

⁵⁰ Elődje Kánya Kálmán volt, aki 1938 novemberében lemondott. Életrajzát lásd: <http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/who/csaky.html> Letöltés időpontja: 2020.11.27. 12:54

⁵¹ Életről bővebben lásd Ablonczy (2018)

nyugati hatalmak elfogadták. Ezekben a napokban a világot Cseh- és Morvaország német megszállása foglalkoztatta jobban. Március folyamán Magyarország és Szlovákia⁵² között egy katonai konfliktus is kialakult. A magyar hadsereg elfoglalta, az Ung völgyétől nyugatra fekvő mintegy hatvan kilométer hosszú, és húsz kilométer széles sávot. A támadást azzal indokolták, hogy az Ungvár-Uzsoki-hágó vasútvonal nincs kellően biztosítva. A támadás március 23-25-e között folyt le, és a megszállt terület Magyarországnál maradhatott.⁵³ A visszakerült területek nagysága 12 ezer km², lakosságának a száma 700 ezer fő, ennek 70-75%-a ruszin, 10%-a pedig magyar nemzetiségű volt. Ez az első, nem etnikai elvek alapján megvalósított revízió.⁵⁴ Teleki Kárpátalja számára kidolgozott egy autonómia tervet, de azt nem sikerült megvalósítani.⁵⁵

Ezután Erdély felé fordult a magyar politika figyelme. A II. világháború kitörését követően Teleki azon az állásponton volt, hogy ebből a háborúból ki kell maradni és az országnak semlegesnek kell lennie.⁵⁶ A magyar hadsereg erejét meg kell őrizni a háború végéig, a revíziót pedig a lehető legteljesebb mértékben meg kell valósítani.⁵⁷ Romániával szemben területi követelése volt a Szovjetunióknak, Bulgáriának⁵⁸ és természetesen Magyarországnak. Szovjetunió be is nyújtotta ultimátumát Besszarábia és Észak-Bukovina térségére, melyet Románia átadott.⁵⁹ A magyar kormány külpolitikája is aktivizálódott. Teleki 1940. július 10-ei Münchenben tett látogatása során Hitler támogatta a magyar igényeket.⁶⁰ Hitler július 15-én írt levelében felszólította a román uralkodót, II. Károlyt, hogy a két ország tárgyalásos úton intézze el a területi kérdéseket. A tárgyalások Turnu Severinben (Szörényvár) 1940. augusztus 16-án kezdődnek meg. A magyar kormány több tervet is kidolgozott.⁶¹ A maximális magyar javaslat 70 ezer km²-nyi területre terjedt ki.⁶² A románok elsősorban a lakosságcsere elfogadását tekintették elsődlegesnek, utána lehetett beszélni az átadandó terület nagyságáról. A javaslatuk 10, maximálisan 18 ezer km²-re terjedtek ki.⁶³ Megegyezés nem született, így augusztus 24-én a tárgyalások megszakadtak. A magyar kormány elhatározta magát amellest, hogy ha kell, fegyveres úton szerzik vissza a területeket.⁶⁴ A magyar hadsereg támadása

⁵² Magyarország március 15-én az első közt ismerte el Szlovákia függetlenségét.

⁵³ Janek (2008) 33-35.

⁵⁴ Romsics (2010) 247.

⁵⁵ Sallai (2009) 161-182.

⁵⁶ Ezt sikerült megvalósítani a Lengyelország elleni német támadáskor, az ország semleges maradt, és jelentős számú lengyel menekültet fogadott be. Romsics (2010) 247.

⁵⁷ Romsics (2006) 15.

⁵⁸ Területi követelése Dél-Dobruzsára terjedt ki.

⁵⁹ 1940. június 26-án nyújtotta be mintegy 50.000 km²-nyi területre. L. Balogh (2010) 23.

⁶⁰ A találkozóról lásd bővebben: Ránki (1983) 113-119.

⁶¹ Ezek egyike se számolt azzal, hogy Erdély egészét vissza lehetne csatolni Magyarországhoz.

⁶² A székely területek visszacsatolásával, minden tervben számoltak. Romsics (2010) 248.

⁶³ Ide telepítették volna le az erdélyi magyarságot. Ablonczy (2011) 43.

⁶⁴ Az augusztus 22-ei minisztertanácson döntöttek erről. L. Balogh (2010) 29.

augusztus 28-án hajnalban indult volna meg. A Szovjetunió is mozgósított, így Hitler elhatározta, hogy beavatkozik. Két német határjavaslat is készült Erdély ügyében. Hitler az új határokról augusztus 27-én Berchtesgadenben döntött.⁶⁵ Ezután a két ország küldötteit meghívták Bécsbe 1940. augusztus 29-én. Ekkor rávették mindkét felet a döntőbíráskodás elfogadására.⁶⁶ A II. bécsi döntés kihirdetése 1940. augusztus 30-án történt meg. Magyarország visszakapta Észak-Erdélyt körülbelül 43.000 km²-nyi területtel, valamint 2,5 millió lakossal, melynek az 1941-es népszámlálás szerint 52%-a magyar, 39%-a román, közel 2%-a német, s mintegy 5%-a pedig egyéb anyanyelvű lakos volt.⁶⁷ A magyar hadsereg szeptember 5-23 között vonult be, több helyen kénytelen volt a felfegyverzett polgári és félkatonai elemek ellen harcolni.⁶⁸ A katonai közigazgatás 1940. november 26-ig állt fent.⁶⁹ A nyugati nagyhatalmak a II. bécsi döntést nem fogadták el. Románia vissza akarta kapni az elvesztett területeket, így a két ország viszonya Észak-Erdély miatt tovább romlott.⁷⁰ Magyarországnak az újabb területekért cserébe súlyos engedményeket kellett tennie a németeknek.⁷¹

Az egyetlen ország, amellyel szemben Magyarországnak eddig nem sikerült megvalósítani a revíziót, Jugoszlávia volt. A két ország 1940. december 12-én örökbarátsági szerződést kötött, amellyel gyakorlatilag a magyar fél lemondott a revízióról. A jugoszláv politikai körök németellenessége és az 1941. március 27-ei belgrádi fordulat⁷² azonban változást hozott. Hitler még aznap eldöntötte, hogy lerohanja Jugoszláviát, melyben Magyarország aktív támogatására is számított. Teleki előtt két út állt. Ha visszautasítja a németek ajánlatát, egy esetleges megszállást kockáztat, ha viszont fegyveresen részt vesz, a Jugoszlávia elleni megszállásban, elveszíti a Nyugat nagyhatalmak eddigi viszonylagos szimpátiáját.⁷³ Külpolitikájának megsemmisülése miatt, Teleki 1941. április 3-án öngyilkos lett. Az új miniszterelnök, Bárdossy László⁷⁴ és kormánya azonban elkötelezte magát a németek mellett. A magyar csapatok április 11-én lépték át a határt.⁷⁵ Nagy-Britannia ugyan nem üzent hadat, de a diplomáciai kapcsolatait megszakította Magyarországgal. A németek a magyar

⁶⁵ Hitler, Ribbentrop, Gustav von Steengracht báró és Friedrich Gaus birodalmi külügyminiszteri beosztott volt jelen az aznapi tanácskozáson. L. Balogh (2010) 30-31.

⁶⁶ L. Balogh (2010) 32-33.

⁶⁷ Romsics (2006) 15.

⁶⁸ Erről lásd bővebben: Illésfalvi (2010) 35-41.

⁶⁹ Ablonczy (2011) 65.

⁷⁰ Erről lásd bővebben Ottmar Trașcă (2009) 8-12.

⁷¹ Szállítások növelése, III. zsidótörvény előkészítése, a háromhatalmi egyezmény aláírása 1940. november 20-án. Romsics (2010) 249.

⁷² A háromhatalmi egyezményhez való csatlakozás hírére robbant ki a felkelés Belgrádban. A. Sajti (1987) 11.

⁷³ Romsics (2010) 251.

⁷⁴ Hivatali ideje: 1941. április 3 – 1942. március 9. A kormány felépítését lásd bővebben: Bölöny (2004) 129.

⁷⁵ A magyar kormány három verzió esetén indította meg a támadást: 1. megszűnik az önálló jugoszláv állam; 2. a délvidéki magyarokat üldöznék; 3. katonai-politikai vákuum keletkezik a területen. A. Sajti (1987) 12.

segítségért visszajuttatták Bácskát, a baranyai háromszöget és Muraközt.⁷⁶ A terület nagysága 11,5 ezer km², melynek lakossága 1 millió 30 ezer fő, melynek 39%-a magyar, 19%-a német, 38%-a délszláv volt.⁷⁷ A katonai közigazgatás bevezetése különböző időpontokban történt, mely szeptember 6-áig állt fenn.⁷⁸

Ezzel befejeződött a magyar revízió korszaka. Az ország területe 93 ezer km²-ről 172 ezer km²-re növekedett.⁷⁹ A lakosság lélekszáma 9 millióról 14,6 millióra nőtt, melyből a kisebbségek 21%-ot tettek ki.⁸⁰ Az ország a visszacsatolt területekért cserébe teljes mértékben elkötelezte magát a tengelyhatalmak mellett. Az USA és Nagy-Britannia nem ismerte el az 1940-től visszacsatolt területeket. A szomszédos országok jelentős részének voltak Magyarországgal szemben területi követelései.

Magyarország a II. világháborúban

Magyarország háborúba lépését 1941. június 27-én jelentette be Bárdossy. A németek nem kérték a hadba lépést, de a kassai bombázás⁸¹ hatására a magyarok is részt vettek a Szovjetunió elleni háborúban. A vezérkar főnöke, Werth Henrik sürgette a háborúba való belépést, mivel attól félt, hogy a revíziós eredményeket veszélyezteti, ha kimarad az ország a támadásból. A katonai vezetés naivan abban is reménykedett, hogy ezzel újabb revízió érhető el.⁸² Az év végére az ország hadban állt Nagy-Britanniával és az Egyesült Államokkal is.⁸³ Ugyanakkor a német előrenyomulás megtorpant Moszkva előtt 1942-ben így fokozottabb katonai részvételt vártak el Magyarországtól. A 2. magyar hadsereg súlyos veszteségei 1943 januárjában, a Don mentén a magyar vezetés egyre jobban felismerte azt, hogy a háborút Németország el fogja veszteni.⁸⁴

A Kállay-kormány,⁸⁵ habár a németek kéréseit teljesítette, megkezdte a béketapogatózásokat, illetve a leendő békekonferenciára való felkészülést. A béke-előkészítés

⁷⁶ A Muraközre a horvátok is igényt tartottak végül Magyarország kapta meg, mivel a tárgyalások nem jártak eredménnyel.

⁷⁷ Romsics (2006) 17.

⁷⁸ A. Sajti (1987) 80.

⁷⁹ A területgyarapodásról lásd képek 2. kép.

⁸⁰ Romsics (2010) 251-252.

⁸¹ Több teória is létezik, kik bombáztak. A legvalószínűbb a szovjet gépek tévedésből végrehajtott bombázása. Szakály (2011) 53.

⁸² A szomszédos országok is főként emiatt csatlakoztak a Szovjetunió elleni háborúhoz.

⁸³ A britek 1941. december 7-én üzentek hadat a szovjetek kérésére, míg az USA-nak december 12-én üzent hadat Magyarországnak csak 1942 májusában üzent hadat.

⁸⁴ Romsics (2010) 253-258.

⁸⁵ Kállay Miklós miniszterelnök hivatali ideje: 1942. március 9 – 1944. március 22. A kormánylistát lásd bővebben: Bölöny (2004) 161-162.

a Külügyminisztérium politikai osztályán zajlott titokban. A munka elvi alapját Szegedy-Maszák Aladár, míg az operatív irányítást Kertész István végezte.⁸⁶ Ekkor még csak az angolok felé történt meg a kapcsolatfelvétel.⁸⁷ Erről a britek értesítették a többi szövetségesüket. A magyar kormány abban bízott, hogy a Balkánon nyílik meg a második front, amikor az angol-amerikai csapatok elérik Magyarországot, átállnak. Memorandumokat⁸⁸ is készítettek, melyekben feltételeket fogalmaztak meg az átállással kapcsolatban.⁸⁹ A háború utáni Magyarország határaival is foglalkoztak a tervezetekben. Az országot egy konföderáción belül képzelték el, mely megtarthatja a revízió során visszacsatolt területeit.⁹⁰ Ezek az elképzelések csak abban az esetben valósultak volna meg, ha az angolszász hatalmak érik el Magyarország határát. A brit álláspont ezekre a tervezetekre elutasító volt, főképp azért, mivel a szövetségesek a feltétel nélküli megadáshoz kötötték a fegyverszünetet.⁹¹ Magyarország 1944. február végén, keresni kezdte a kapcsolatokat Moszkvával is, azonban ez sikertelen maradt, a március 19-ei német megszállás miatt. Ennek következtében a béke előkészítés is megállt. Az anyagok nagy részét megsemmisítették, illetve egy kis részét a svájci magyar követségre rejtették el.⁹²

Magyarország háború utáni helyzetével, a szövetségesek, már a háború során foglalkoztak.⁹³ Az amerikai külügyminisztérium, a State Department, újrarajzolta volna a határokat, az etnikai elv alapján. Ezek kisebbek lettek volna, mint amit Magyarország 1938-1941 közötti revíziók során elért. Csehszlovákia felé a minimális javaslat 3625 km², míg a maximális 11.640 km² lett volna.⁹⁴ Erdély esetében csak a határ menti területek kerültek volna vissza. A két javaslat 9.000 illetve 14.500 km²-t juttatott volna vissza.⁹⁵ Erdélynek autonómiát, vagy egy önálló államba szervezését tartották volna célszerűnek, egy konföderációban melynek tagja lenne Magyarország és Románia is. A britek is a konföderációk rendszerében gondolkodtak. Magyarország északi határa az I. bécsi döntésben meghúzott határ maradt volna. Délen nem rendelkeztek pontos elképzeléssel. Kárpátalját is Magyarországnál hagyták volna. A maximális javaslat Románia felé azonban túlmélt az amerikai etnikai elven.⁹⁶ Mivel egész Erdélyt nem csatolták volna vissza, az amerikaiak javaslatához hasonlóan önálló politikai egységként képzelték el a fennmaradt részt. A szovjetek a konföderációs elképzeléseket

⁸⁶ Romsics (2006) 32.

⁸⁷ Juhász (1978) 14.

⁸⁸ Schrecker Károly és Szegedy Maszák Aladár memorandumai.

⁸⁹ Juhász (1978) 39-40.

⁹⁰ A konföderációs elképzeléseket lásd bővebben: Juhász (1978) 43-51.

⁹¹ Juhász (1978) 51.

⁹² Romsics (2006) 33.

⁹³ A brit elképzeléseket bővebben lásd: Bán D. (1996), míg az amerikai tervekről bővebben lásd: Romsics (1992).

⁹⁴ Több javaslat is készült a magyar-csehszlovák határ ügyében ezek térképeit lásd: Romsics (2007) 27.

⁹⁵ Erdéllyel kapcsolatos elképzelések térképeit lásd Romsics (2007) 28.

⁹⁶ A brit térképet lásd: Romsics (2007) 28.

ellenezték. Erdély esetében azonban el tudtak volna képzelni egy önálló államot, mely a Szovjetuniótól függ. A háború menete ezeket az elképzeléseket teljes egészében megghiúsította.⁹⁷ A háború végére alapelvvé vált, hogy a győztes országoktól területeket kérni nem lehet. Románia sikeres kiugrása,⁹⁸ valamint a román fegyverszüneti egyezmény⁹⁹ 19. cikkelye kimondta, hogy „Erdély egésze vagy nagyobb része” kerül vissza Romániához.¹⁰⁰ Ezt a kitévelt azért tartalmazta az egyezmény, mert mikor megkötötték, nem lehetett tudni, hogy a magyar kiugrás hogyan alakul.¹⁰¹ Magyarország utolsó esélye egy sikeres kiugrás lett volna. Az előzetes fegyverszünetet Moszkvában aláírták ugyan 1944. október 11-én, de a kiugrást nem sikerül kivitelezni, és az kudarcba fulladt október 15-én. A Szálasi rezsim hatalomra kerülése, és a németek mellett való végsőkig kitartás sem javította az ország esélyeit, egy eljövendő békekonferencián.¹⁰²

Magyarország nemzetközi helyzete a háború végén

A háború végén megalakult az Ideiglenes Nemzeti Kormány¹⁰³ Debrecenben 1944. december 22-én. Németországnak Magyarország december 28-án üzent hadat. Az ország másik felében azonban tovább folytak a harcok 1945 áprilisáig. A magyar fegyverszünet aláírása Moszkvában 1945. január 20-án történt meg.¹⁰⁴ A 20 cikkelyből álló fegyverszüneti feltételek között szerepelt többek között, hogy Magyarországnak vissza kell vonulnia az 1938 előtti határokhoz, valamint 300 millió dollár jóvátételt¹⁰⁵ kell fizetnie. A fegyverszünet betartását a Szövetséges Ellenőrző Bizottság ellenőrizte. Az USA és Nagy-Britannia is tagjai voltak ugyan, de a gyakorlatban a szovjetek szava volt a döntő.¹⁰⁶

Magyarország sikertelen kiugrása Erdély ügyében változást hozott. Mivel a Szovjetunió igényt tartott Besszarábiára, ennek kompenzálására Romániának juttatták volna egész Erdélyt. A Németország mellett való végső kitartás rontotta a revízió során elért területek megtartásának az esélyét, főként a környező győztes szomszédokkal, Csehszlovákiával és Jugoszláviával szemben. Habár Szlovákia és Horvátország is kitartott Hitler mellett a végsőkig, mégis

⁹⁷ Romsics (2007) 27-28.

⁹⁸ 1944. augusztus 23-án

⁹⁹ Románia Szovjetunióval 1944. szeptember 12-én köti meg a fegyverszünetet. Romsics (2006) 73.

¹⁰⁰ Ez a kitével Churchill kérésére került bele az okmányba. Fülöp (2008) 47.

¹⁰¹ Fülöp (2008) 47-48.

¹⁰² Kertész (1995) 142-143.

¹⁰³ 1944. december 22- 1945. november 15 Miniszterelnök: Dálnoki Miklós Béla Kormánylista bővebben: Bölöny (2004) 173-174.

¹⁰⁴ A fegyverszüneti egyezményt lásd bővebben: Fülöp (2008) 331-338.

¹⁰⁵ 200 millió dollárt a Szovjetunió, 70 milliót Jugoszlávia, 30 milliót Csehszlovákia kap.

¹⁰⁶ Romsics (2006) 95-97.

bekerültek a győztesek közé. Az angolszász nagyhatalmak a háború végére már nem támogatták a két győztes állam felé történő határmódosítást és belenyugodtak abba, hogy itt visszaálljon a trianoni határ. Erdély esetében úgy képzelték, hogy a békekonferencia fog dönteni a határok meghúzásáról, így Románia felé még volt némi esély a határ módosítására.¹⁰⁷

Magyar béke-előkészítés a háború után

A magyar béke-előkészítés 1945. május végén indult újra. Gyöngyösi János¹⁰⁸ külügyminiszter ekkor kérte fel Kertész Istvánt, aki már a háború alatt is tevékeny részt vállalt a béke-előkészítésben, hogy szervezze meg a Béke-előkészítő Osztályt. Ennek munkája június 1-jén indult, de a háború okozta káosz, illetve az ideiglenes kormány miniszterelnöke és a külügyminiszter hatásköri problémái miatt, teljes egészében csak a novemberi választások után tudta elkezdni munkáját. Az ekkor felálló Tildy-kormány¹⁰⁹ már szabad kezet adott Gyöngyösinek. Ez érvényes az utána következő, Nagy Ferenc-kormányra¹¹⁰ is, ahol a külügyminiszter Gyöngyösi maradt. A béke-előkészítésbe több intézet,¹¹¹ és azok szakértői is bekapcsolódtak. Létszámuk 1946 elejére már elérte a száz főt. A felkészülést az is nehezítette, hogy a magyar kormány kevés információval rendelkezett a szövetségesek békeelképzeléseivel kapcsolatban. Az országot diplomáciailag még egyik nagyhatalom sem ismerte el, így maximum a Moszkvából érkezett kommunisták, rendelkeztek némi információval. A diplomáciai elismerést a Szovjetunió tette meg elsőként, 1945. szeptember 25-én.¹¹² A novemberi választást követően az USA is elismerte Magyarországot, 1945. november 15-én.¹¹³

A béke-előkészítésben az összes koalíciós párt részt vett. Ugyan világos területi elképzelése a pártoknak nem volt egészen 1946 áprilisáig, de abban mindenki egyetértett, hogy az etnikai elv érvényesítése lehet a maximum. A Független Kisgazda Párt elképzelése a leendő határokról az etnikai elvet támogatta. Desseffy Gyula a Kis Újságban írta meg „A békekötés előkészítése” címmel elképzeléseit. Szerinte ott, „ahol zárt egységben és abszolút többségben magyarság lakik, és az szervesen összefügg a harmincnolcas országhatárokkal, ott érzésünk joggal reménykedhetünk, hogy az etnikai határok elvi álláspontját fogják velünk szemben

¹⁰⁷ Romsics (2007) 29.

¹⁰⁸ Életrajzát bővebben lásd Gantner (2013)

¹⁰⁹ Hivatali ideje: 1945. november 15 – 1946. február 2 Kormánylistát lásd bővebben: Bölöny (2004) 194.

¹¹⁰ Hivatali ideje: 1946. február 4 – 1947. május 31. Kormánylistát lásd bővebben: Bölöny (2004) 176-177.

¹¹¹ A Központi Statisztikai Hivatal, a Magyar Gazdaságkutató Intézet illetve a Teleki Pál Tudományos Intézet.

¹¹² Balogh (1988) 60.

¹¹³ Balogh (1988) 65.

érvényesíteni.”¹¹⁴ A Magyar Kommunista Párt ekkor még a nemzetiségi elvet helytelennek tartotta. Révai József a Szabad Nép 1945. évi karácsonyi számában, „Nemzetrontó sovinizmus” címmel, ki is fejtette véleményét az etnikai elv ellen.¹¹⁵ Szerinte ez „szép és helyes elv, de érvényesítése nem független tértől és időtől.”¹¹⁶ Szerinte a kisebbségek védelme, valamint a szomszédos országokkal való megegyezés a fontos.¹¹⁷ A Nemzeti Parasztpárt reagált Révai cikkére. Kovács Imre „A békeszerződés előkészítéséről” című írásában, kiállt az etnikai elv mellett. Erről így ír: „Sovinizmus az ezeréves határok követése, és aki ezt követeli, az népellenes és antidemokrata, és mint kártékony elemet ki kell irtani a politikából. Nem sovinizmus arról beszélni, hogy a magyar etnikum területét fedje az új nemzeti állam.”¹¹⁸ A Szociáldemokrata Párt támogatta a kommunisták elképzelését. Horváth Zoltán a Népszavában a „Nemzeti Szabadalom” című cikkében az etnikai elvet elveti. „Nemcsak a Szent István-i határok hirdetése sovinizmus, sovinizmus az a világnézet is, amely azt hiszi, hogy valakit valamilyen jog megillet csak azért, mert ilyen vagy olyan nemzetiségű.”¹¹⁹

A Béke-előkészítő Osztály több jegyzéket juttatott el a győztes nagyhatalmakhoz, mivel azt remélték, hogy ezzel sikert érhetnek el területi, gazdasági és egyéb kérdésekben. Abból a felvetésből indultak ki, hogy ez a béke tárgyalásos, nem diktált béke lesz, és jegyzékeiket figyelembe veszik.¹²⁰

A pártok megegyeztek abban, hogy Jugoszlávia, valamint a Szovjetunió felé nem lépnek fel területi követeléssel.¹²¹ Csehszlovákia 1945. június 29-én mondott le Kárpátaljáról, így Magyarország új Északkeleti szomszédja a Szovjetunió.¹²² Többen abban bíztak, hogy a magyar lakta területeket a szovjetek baráti gesztusként átadják majd. A budapesti szovjet követ, Puskin azonban nagyon hamar értésére adta a magyar kormánynak, ha felvetik a kérdést, kiutasíthatják a magyarokat Kárpátaljáról.¹²³ Ausztria felé sem voltak magyar területei követelések, bár az osztrákok Sopron környékére szerettek volna határkiigazítást elérni.¹²⁴

Csehszlovákiával szemben a területi követelések terén a pártok között nem volt egyetértés. A kisgazdák néhány területet visszacsatolhatónak tartottak, míg a kommunisták a

¹¹⁴ Romsics (2006) 138-139.

¹¹⁵ Balogh (1988) 135-136.

¹¹⁶ Romsics (2006) 140.

¹¹⁷ Romsics (2006) 140.

¹¹⁸ Balogh (1988) 136.

¹¹⁹ Balogh (1988) 137.

¹²⁰ Fülöp (2008) 38-41.

¹²¹ Romsics (2006) 112-113.

¹²² Romsics (2006) 89.

¹²³ Fülöp (2008) 61.

¹²⁴ Fülöp (2008) 42.

magyar kisebbségek jogainak a garantálását tartották elsődleges célnak, és a területi követelésekkel való fellépést teljesen feleslegesnek tartották.¹²⁵ A kisebbség védelem azért is volt fontos, mert a csehszlovákok egyoldalúan körülbelül 200 ezer magyart ki akartak telepíteni.¹²⁶

A Béke-előkészítő Osztály Erdély ügyében autonómiát, vagy egy külön ország létrehozását tartotta volna jónak, egy vagy több nagyhatalom védnöksége alatt. Lakosságcserét is elképzelhetőnek tartották. Felkészültek arra is, hogy a románok területi igényekkel léphetnek fel, mivel természetes nyugati határnak a Tisza vonalát tartották.¹²⁷

Jugoszlávia esetében nem merült fel területi követelés. Az örökbarátsági szerződés megszegése, illetve a délvidéki vérengzés miatt, erre az esélyek nagyon minimálisak voltak. Ezeken kívül a népesség nagyon kevert, és az etnikai elvet nem lehet olyan mértékben érvényesíteni, mint mondjuk Csehszlovákia esetében. Félő volt, hogy ha Magyarország felvetné a területi igényeket, Jugoszlávia is fellépne ilyen igényekkel, főként Pécs környékén.¹²⁸

A Külügyminiszterek Tanácsa

A háború befejezését követően a Szovjetunióknak, Egyesült Államoknak és Nagy-Britanniának fontos volt, hogy minél hamarabb megvalósítsanak egy tartós békét. Így Potsdamban¹²⁹ létrehozták a Külügyminiszterek Tanácsát. Ennek a feladata a leendő béke előkészítése, tárgyalása és megszövegezése volt. Az I. világháború diktált békeszerződését mindenki elvetette. Az amerikaiak úgy tekintettek a Külügyminiszterek Tanácsára, hogy ezzel megelőzhető Európa érdekszférákra való szétválása. Némi vita után az Egyesült Államok, Anglia és a Szovjetunió mellett, Kína és Franciaország is bekerült a tagok közé.¹³⁰ Elfogadták a 4-3-2-es formulát, mely a békeszerződés alaptétele lett a későbbiekben. Ez azt jelentette, hogy az olasz békét az angol, francia, amerikai és szovjet; a román, bolgár és magyar békeszerződést a szovjet, amerikai és brit; a finn békeszerződést pedig a szovjet és a brit külügyminiszter állította össze.¹³¹

A Külügyminiszterek Tanácsa három ülészakot tartott. Az elsőt Londonban tartották meg 1945. szeptember 11-től október 2-ig. A második ülészak kissé

¹²⁵ A magyar-csehszlovák határ elképzelését lásd Romsics (2007) 33.

¹²⁶ Romsics (2007) 32-33.

¹²⁷ Fülöp (2008) 41.

¹²⁸ Fülöp (2008) 42.

¹²⁹ 1945. július 17 – augusztus 2.. Bővebben lásd Réz (1972)

¹³⁰ Fülöp (2008) 11-21.

¹³¹ Fülöp (2008) 31.

bonyolultabb felépítésű volt. Az első értekezletnek a londoni külügyminiszter-helyettesi értekezlet tekinthető, mely 1946. január 18-tól – április 20-ig tartott. Ezt követte a párizsi tanácsülés két szakaszban. Az első szakasz 1946. április 25-től – május 16-ig, míg a második 1946. június 15-től – július 12-ig tartott. A második és a harmadik ülészak között rendezték meg a párizsi békekonferenciát 1946. július 29-től – október 15-ig. A Külügyminiszterek Tanácsának harmadik ülészaka 1946. november 4-től – december 12-ig tartott, New Yorkban.¹³² Most ezeket venném sorra, mivel ennek döntő fontossága volt a későbbi békeszerződésben kialakított határookra. A magyar kormányküldöttségek útjaira is kitérek, mivel ezeken történtek próbálkozások, a békeszerződés-tervezet Magyarország számára történő előnyös megváltoztatására.

A Külügyminiszterek Tanácsának első londoni ülészaka

Az első napon a döntéshozók köréről esett szó. Minden delegáció részt vehetett a vitákban, de a döntést, az adott békeszerződés tervezetnél, a fegyverszüneti egyezményt aláírók hozták meg. Magyarország esetében tehát a szovjet békeszerződés-tervezetet fogadták el.¹³³ A nagyhatalmak között nézeteltérés volt abban is, hogy a háborús időben született megállapodásokat véglegesek kell-e tekinteni. Az Egyesült Államok a fegyverszüneti egyezmények újratárgyalására törekedett, míg a Szovjetunió a leendő béketervezetek alapjának tekintette azt. A szovjetek szerint a békekötés így leegyszerűsíthető lenne, ha ez alapján folytatnák a tárgyalásokat. Néhány cikkelyt hagynának csak ki, melyek főként katonai vonatkozásúak és a háború alatt voltak érvényben.¹³⁴

A leendő határok kialakításával a nagyhatalmak nem teljesen értettek egyet egymással. A Szovjetunió a fegyverszüneti egyezményhez ragaszkodva a trianoni határokat látta volna jónak Magyarország esetében. Erdély egészét Romániának jutatta volna, a sikeres kiugrás és az átállás utáni háborús erőfeszítés miatt. Nagy-Britannia a román háborús erőfeszítést nem tartotta fontosnak, helyette egy igazságos határt akart kialakítani a két ország között. Az USA támogatta az 1938-as határokat, kivéve Románia felé, melyet tárgyalásos úton kell kialakítani. A francia elképzelés, melyet nem mutattak be Londonban, visszajutatta volna Magyarországnak az Alföld keleti peremét. Ez túlment az etnikai elven, de ezt úgy akarták

¹³² Fülöp (2008) 306-307.

¹³³ Fülöp (2008) 70-71.

¹³⁴ Fülöp (2008) 73-78.

megoldani, hogy a két ország lakosságcserevel kicseréli a kisebbségeket. A lakosságcserét nemzetközileg ellenőrizték volna.¹³⁵

A londoni ülészakon Magyarország területeinek az ügye mindössze egy alkalommal, az 1945. szeptember 20-i 14. ülésen került szóba. Mindenhol az 1938 előtti határokat állították vissza, kivéve a román-magyar határt. A szovjetek ragaszkodtak a trianoni határok visszaállításához, míg az angolszászok megvizsgálták volna a két állam követeléseit. Csak ezután hoztak volna döntést Erdély határaival kapcsolatban. Az amerikaiak, látva a szovjet ellenállást, mindösszesen 7680 km²-t láttak visszacsatolhatónak. Indoklásuk szerint ez a terület amúgy is Magyarországgal van összekötetésben, és így csökkenne a Romániában maradt kisebbségek száma is. Döntés ekkor még nem született. Az ügyet a londoni külügyminiszter-helyettesek elé terjesztették.¹³⁶ Ezek után a határkérdés lekerült a napirendről, mivel az USA és Nagy-Britannia nem akarták elismerni, sem Bulgária, sem pedig Románia kormányait. Ez nagy vitákat váltott ki a Szovjetunióval, így év végéig a magyar-román határ ügyében nem történt előrelépés. Ez az összes békeszerződés kidolgozását késleltette, és a londoni ülészak sikertelenségéhez vezetett.¹³⁷

A külügyminiszter-helyettesek londoni ülészaka

A két ülészak között rendezték meg a moszkvai értekezletet (1945. december 15-27). Döntöttek a Külügyminiszterek Tanácsa új ülészakának összehívásáról. Megegyeztek abban, hogy a békekonferencián, az öt nagyhatalom mellett, további 16 ENSZ-tagállam lesz jelen, amelyek aktívan részt vettek a háborúban. Felkérték Franciaországot, hogy rendezze meg a békekonferenciát. Abban is megállapodtak, hogy a végső döntést, a békeszerződést összeállító hatalmak fogják meghozni.¹³⁸

A londoni külügyminiszter-helyettesi értekezlet kezdeti szakaszában megerősítették a Potsdamban hozott 4-3-2-es formulát. Az olasz békeszerződés tárgyalása elsőbbséget élvezett, és egészen márciusig azt tárgyalták. Az első magyar békeszerződés-tervezetet a szovjetek 1946. március 27-én nyújtották be. Nagyban hasonlított a román tervezetre. Erdélyt teljes egészében Romániához csatolták volna a szovjetek. Ehhez a kitételhez szigorúan ragaszkodtak. Az amerikaiak és az angolok módosításokat benyújtottak ugyan, de azokat érdemben nem

¹³⁵ Fülöp (2008) 73-80.

¹³⁶ Fülöp (2008) 81-83.

¹³⁷ Fülöp (2008) 85-87.

¹³⁸ Fülöp (2008) 101-103.

tárgyalták meg. Így a magyar békeszerződés-tervezet a preambulumból és 24 cikkelyből állt, melyek egy része még vitát képezett a későbbiekben.¹³⁹

A csehszlovák kormány a londoni külügyminiszter-helyettesek értekezletén, 1946. április 10-én nyújtotta be javaslatait.¹⁴⁰ A csehszlovák vezetés mindenképpen egy homogén nemzetállamot akart megteremteni. Ennek első lépése volt a magyar-csehszlovák lakosságcsere egyezmény megkötése 1946. február 27-én. Ennek ellenére jelentős számú magyar kisebbség maradt Csehszlovákiában, amit a javaslat szerint egyoldalúan ki akartak telepíteni.¹⁴¹ A csehszlovák javaslatok közt szerepelt még, hogy Magyarország ismerje el a trianoni határokat „jogosnak, véglegesnek és megváltoztathatatlannak”.¹⁴² Területi követelésekkel is felléptek Magyarországgal szemben. Ez az úgynevezett pozsonyi hídfőre terjedt ki. A csehszlovák igény öt falut érintett (Dunacsún, Horvátjárfalu, Oroszvár, Rajka és Bezenye). A területre Csehszlovákiának azért volt szüksége, mert Pozsony városfejlesztése szerintük csak erre volt megoldható. A britek több csehszlovák elképzelést nem támogattak, mivel azokat gyengének tartották. A pozsonyi hídfőt, ha azt egyik nagyhatalom felkarolja, és Magyarország csereterületeket kap, akkor támogatják.¹⁴³

A brit álláspont kezdett megváltozni 1946 tavaszán. Már nem támogatták olyan mértékben a román határ módosítását, mint az első ülészak alkalmával. Inkább az autonómia megadását látták volna jónak. Az amerikaiaknak jelezték is a britek, hogy nem tartják reálisnak a határváltoztatást, de ha azt az USA felveti, ők nem fogják ellenezni. Az amerikaiak, látva a szovjet ellenállást és az angolok kihátrálását az ügy mögül, végül beletörődtek abba, hogy a trianoni határ fog visszaállni. Annyit azonban még megtettek, hogy a magyar és a román kormány kétoldalú tárgyalással, megegyezhet a határ módosításáról. Magyarország határainak 1938. január 1-jei visszaállításáról, a külügyminiszter-helyettesek Londonban, 1946. április 16-án hoztak döntést, mely bekerült a békeszerződés-tervezet cikkelyei közé. Az amerikai javaslatról, hogy a két kormány, tárgyalásos úton döntsön a határokról, nem hoztak döntést, így a Külügyminiszterek Tanácsa párizsi ülészaka elé terjesztették.¹⁴⁴

¹³⁹ Fülöp (2008) 128-134.

¹⁴⁰ Olyan követelések is megfogalmazódnak, mint Szent István koronája kerüljön az ENSZ múzeumába.

¹⁴¹ Körülbelül 200 ezer magyart akartak kitelepíteni. A kérdésről hivatkozzon néhány fontosabb szakirodalmat.

¹⁴² Fülöp (2008) 137.

¹⁴³ Fülöp (2008) 137-143.

¹⁴⁴ Fülöp (2008) 151-158.

A magyar kormányküldöttség moszkvai útja

Magyarországon a béke előkészítés nagyon lassan haladt. Kertész István 1946. március közepére, befejezettek tekintette működését, és lemondását is felajánlotta Gyöngyösinek, mivel a koalíciós pártok nem tudtak megegyezni a békecélokat illetően, és nem állt rendelkezésre világos területi igény sem. Gyöngyösi nem fogadta el lemondását, és közölte Kertésszel, hogy szovjet meghívásra a kormány Moszkvába látogat. A pártok áprilisban megegyeztek a Románia felé történő területi igények kidolgozásában, miután Rákosi Mátyás úgy informálta a kisgazdapárti vezetőket, hogy szovjet segítséggel minimum 4, maximálisan pedig 10 ezer km²-nyi területi igényt lehet felvetni. Jakabffy Imre 1946. április 6-án adta át, a Békeelőkészítő Osztálynak tervezetét, mely 22.055 km² visszacsatolásával számolt. Ezt nevezték a Partiumi tervnek. Ez az elképzelés jelentős román népességet¹⁴⁵ csatolt volna Magyarországhoz, melyet lakosságcsere útján rendezett volna a két ország. Gyöngyösi még a Moszkvába utazás előtti estén, Kertésszel kidolgoztatott egy olyan elképzelést, mely csak a határ menti magyar területeket csatolná vissza. Ez a tervezet, melyet kis partiumi tervnek is hívtak, 11.800 km²-t csatolt volna vissza. Megegyezés született arról, hogy Moszkvában mind a két területi javaslatot bemutatják.¹⁴⁶

A magyar kormányküldöttség Moszkvában 1946. április 9-18-ig tartózkodott. Ez alatt találkoztak Molotovval és Sztálinnal is, ahol bemutatták mind a két határjavaslatot. Érdeklődéssel hallgatták a magyar javaslatot, de ez alatt érdemben nem árultak el semmit a Szovjetunió álláspontjáról a határ ügyében. A magyar kormánynak annyit mondtak, hogy kétoldalú tárgyalásokat folytassanak a románokkal a határ ügyében. A kormányküldöttség annyit tudott elérni, hogy Moszkva 6 évről 8 évre emelte a jóvátétel fizetésének az idejét. Sztálin ígéretet tett arra, hogy a megszálló csapatokat nemsokára kivonják, valamint a nyugat-európai területekre hurcolt magyar javak visszaszolgáltatásában is segíteni fog. Megegyezés született a hadifoglyok hazatéréséről is.¹⁴⁷

Mialatt a magyar kormány Moszkvában tartózkodott, a külügyminiszter-helyettesek Londonban döntöttek arról, hogy Magyarország határai visszaállnak az 1938. január 1-jei állapotokba. Erről természetesen ekkor még nem tudhattak. Miután hazaérkeztek Magyarországra az összes párt képviselője meg volt arról győződve, hogy a Szovjetunió

¹⁴⁵ Az 1930-as román statisztika szerint az igényelt területen 865.000 román és 495.000 magyar élt.

¹⁴⁶ Fülöp (2008) 158-160.

¹⁴⁷ Fülöp (2008) 160-163.

támogatni fogja a határ módosítását. A sajtó is pozitívan értékelte a magyar kormány Moszkvai útját.¹⁴⁸

A szovjetek javaslatára a magyar kormány Bukarestbe küldte Sebestyén Pál követet, hogy tárgyaljon a magyar-román határról. Miután 1946. április 27-én megérkezett, Gheorghe Tătărescu külügyminiszterrel, és Petru Groza miniszterelnökkel is tárgyalt. Ők visszautasították a területi kérdések megvitatását. Groza szerint Erdély egysége megbonthatatlan, és a vámuniós elképzelésével a határokat jelképpé lehetne tenni. A magyar kormány tájékoztatta a nagyhatalmakat, hogy a tárgyalások nem jártak sikerrel, és átnyújtották a területi jegyzékeiket április 29-30-án.¹⁴⁹ Ez azonban már későn történt meg, mivel Párizsban eddigre már összeült a Külügyminiszterek Tanácsa.¹⁵⁰

A Külügyminiszterek Tanácsának első párizsi ülészaka

A nagyhatalmak között tovább éleződtek az ellentétek.¹⁵¹ Az első ülés a magyar határral kapcsolatban, 1946. május 7-én tárgyalták. Az aznapi 11. ülésen a Romániára vonatkozó békeszerződés-tervezetben már megjelent, hogy a román-magyar határ visszaáll az 1938. január 1-jei állapotokba. Gyakorlatilag a külügyminiszter-helyettesek 1946. április 16-ai döntését erősítették meg. Magyarország esetében, ugyan úgy május 7-én, a 12. ülésen mondták ki a határok visszaállítását annyi kikötéssel, hogy a csehszlovák-magyar határ ügyében, a két fél elmondhatja érveit a Külügyminiszterek Tanácsa előtt. Ezt azért tartalmazta, mivel a csehszlovák kormány még április 10-én benyújtotta javaslatait a külügyminiszter-helyetteseknek, valamint voltak magyar követelések is melyet meg akartak vizsgálni. Az amerikaiak javaslatára a bécsi döntéseket semmisnek és meg nem történtnek nyilvánították. A jóvátétel kifizetésének idejét felemelték 6-ról 8 évre.¹⁵²

Az angolok álláspontja az volt, hogy a Külügyminiszterek Tanácsának május 7-ei döntése megváltoztathatatlan. Az amerikaiak délkelet-európai szakértője, Philip E. Mosely, azt mondta Kertésznek és Auer Pálnak, hogy rokonszenveznek a magyar határkiigazítással, de azt nem fogják ismételt felvetni. Megjegyezte még azt is, hogyha a 22 ezer km²-es határkiigazításnál mérsékeltebb javaslattal állnának elő, az talán nagyobb megértésre talál. ¹⁵³

¹⁴⁸ Balogh (1988) 162-164.

¹⁴⁹ Gyöngyösi április 29-én Schoenfeld amerikai, és Puskin szovjet követnek, míg április 30-án Kertész, Carse angol ügyvivőnek adta át a jegyzéket. Fülöp (2008) 167.

¹⁵⁰ Fülöp (2008) 166-168.

¹⁵¹ Főként a szövetséges csapatok kivonása valamint Trieszt ügyének megoldása miatt. Fülöp (2008) 172-174.

¹⁵² Fülöp (2008) 172-174.

¹⁵³ Fülöp (2008) 182- 183.

A szovjet álláspontot Molotov 1946. május 28-i nyilatkozata képviseli, melyben kijelenti, a kijelölt határok véglegesek.¹⁵⁴

A magyar békeelképzelések átdolgozása

A Külügyminiszterek Tanácsa május 7-ei döntését követően, a Nagy Ferenc vezette kormány pozíciói megrendültek. Mindenki bízott abban, hogy a határok felülvizsgálata megtörténhet, és nem következik be még egy Trianon. Nagy Ferenc miniszterelnök koalícióhoz való hozzáállása is megváltozott, keményebben kívánt fellépni a kommunistákkal szemben.¹⁵⁵ A kisgazdák most már csak a békekonferenciától várták a határok megoldásának az ügyét. A békecélok, melyeket áprilisban úgy tűnt, hogy sikerült összeegyeztetni, ismételten felborultak, és a belpolitikai helyzet átcsapott a pártok vádaskodásába. Gyöngyösi külügyminiszter lemondása is felmerült. A kommunisták a határon túli magyar kisebbségek jogait garantálták volna, gyakorlatilag lemondva az önrendelkezési jogról is, míg a kisgazdák a területi igényekre helyezték a hangsúlyt. Gyöngyösi úgy látta a helyzetet május 7-e után, hogy csak egy kis határkiigazítás lesz lehetséges Románia irányába.¹⁵⁶ A békeelképzeléseket átdolgozták, és 1946. június 24-én megszületett a végleges tervezet. Ebben gyakorlatilag megerősítették a 22.000 km²-es igényt, valamint felléptek területi igényekkel, Csehszlovákiával szemben is. Az újabb területi igényt azzal magyarították, hogy Csehszlovákia nemzetállam szeretne lenni, így az 1938-as határok változatlansága lehetetlen. A magyarok egyoldalú kitelepítésébe a magyar kormány nem fog belemenni, mivel az mind az Atlanti Chartával, mind pedig az ENSZ alapokmányával ellentétes lenne.¹⁵⁷

A magyar kormány nyugati körútja

A magyar kormány már április elején tervezte, hogy a Moszkvai útja után ellátogat Washingtonba és Londonba is. Május 7-e után, a közvélemény is nagy reményeket fűzött az úthoz. A kormányküldöttség nyugati útja 1946. június 8-tól 25-ig tartott, mely alatt ellátogattak

¹⁵⁴ Balogh (1988) 182.

¹⁵⁵ Fülöp (2008) 178-180.

¹⁵⁶ Balogh (1988) 183-186.

¹⁵⁷ Balogh (1988) 189-190.

Washingtonba, Londonba valamint Párizsba is. Megpróbálták elérni a magyar békefeltételek javítását.¹⁵⁸

Washingtonba június 8-án érkezett meg a kormányküldöttség. A fogatás szívélyes volt. A küldöttség megpróbálta megnyerni az amerikai kormányt az új magyar békecélokra, valamint el szeretnék volna érni, hogy támogassanak némi határmódosítást. A kisebbségek jogainak a védelmét is többször felvetette Nagy Ferenc. A határok módosítására konkrét ígéretet nem kaptak, de a gazdasági tárgyalásoknál történt előrelépés. Ígéretet kaptak, hogy Magyarország visszakapja a Nemzeti Bank aranykészletét, mely körülbelül 40 millió dollár értékű volt. A kormányküldöttség június 19-ig tartózkodott Washingtonban.¹⁵⁹

A washingtoni tárgyalások után, a kormányküldöttség, a londoni útjával kapcsolatban már borúlátóbb volt. Londonban szerényebb volt a fogadás, mivel a kormány nem vendégként, hanem csupán meghívottként szerepelt. A brit külügyi államtitkár, Noel Baker a határmódosítással kapcsolatban megpróbálta eloszlatni a magyarok kételyeit és elmondta, hogy a szovjetek már véglegesnek tekintik a határokat, így Erdély ügyének a felvetése értelmetlen. Azonban, ha Románia és Magyarország megegyezik a határ ügyében, azt Nagy-Britannia támogatja. A kisebbségvédelem ügyében kétoldalú megállapodást javasoltak Csehszlovákiával. A Németország angolok által megszállt területén található elhurcolt magyar javak ügyében, a britek is úgy nyilatkoztak, hogy azt visszajuttatják Magyarországnak.¹⁶⁰

A kormányküldöttség hazafele jövet még Párizsban is tárgyalt. Az angol külügyminiszterrel Bevinnel is találkoztak. Azt mondta, hogy a Külügyminiszterek Tanácsának a döntése végleges, de megpróbálnak olyan határozatokat hozni, hogy a későbbiek során lehessen módosítani a határokon. A francia külügyminiszter, Bidault is fogadta a magyar küldöttséget. Elmondta, hogy érdemben nem tudnak segíteni, mivel a magyar békeszerződés-tervezetbe Franciaországnak nincsen beleszólása. Végül találkoztak Molotovval is. Nagy Ferenc közölte Molotovval, ha a Szovjetunió támogatná az erdélyi igényeket, az Egyesült Államok és Nagy Britannia támogatná Magyarországot. Molotov válasza elutasító volt, mivel a döntés megszületett, azt a Szovjetunió nem fogja megváltoztatni. Így realizálódott a kormányküldöttségben, hogy a határok kérdése lezártnak tekintendő, így értek haza Budapestre.¹⁶¹

¹⁵⁸ Fülöp (2008) 190-191.

¹⁵⁹ Balogh (1988) 195-197.

¹⁶⁰ Balogh (1988) 200-201.

¹⁶¹ Fülöp (2008) 194-197.

A Külügyminiszterek Tanácsának második párizsi ülészaka

A második ülészakon, mint már az első párizsi ülésnél is, nem a magyar békeszerződésen volt a fő hangsúly, hanem az Olaszországgal kötendő békén. A szövetségesek próbáltak kompromisszumos megoldásokat találni, mind az öt békeszerződés-tervezetben, annak érdekében, hogy a békekonferenciát még a nyár végén össze tudják hívni. A 28. ülésen, 1946. június 27-én végleges döntés született a magyar békeszerződés-tervezet valamennyi kérdésében. A Külügyminiszterek Tanácsa befejezettnek tekintette a magyar ügyek tárgyalását, az már többet nem is került napirendre. A katonai és gazdasági cikkelyek megtárgyalása után a magyar békeszerződés-tervezet 37 cikkelyből állt, melyet június 27-re állítottak össze a külügyminiszter-helyettesek. Ez a nagyhatalmak egyetértésével jött létre, habár nem hallgatták meg Magyarország képviselőit.¹⁶²

Ezután az összehívandó békekonferencia eljárás módjáról is ügyrendjéről vitatkoztak a felek. Molotov azt szerette volna, ha a békekonferencián az ajánlásokat kétharmados többséggel fogadnák el. Az ügyrendi vitában nem született megállapodás ekkor, de arról igen, hogy Franciaország részt vehet mind az öt békeszerződés-tervezet vitájában. A Külügyminiszterek Tanácsa július 9-én, elküldte a meghívókat az 1946. július 29-én kezdődő békekonferenciára.¹⁶³

A párizsi békekonferencia

A békekonferenciát 1946. július 29-én, a Luxembourg palotában, George Bidault francia külügyminiszter nyitotta meg. Beszédet mondott még James Byrnes amerikai külügyminiszter, Clement Attlee angol miniszterelnök és Vjacseszlav Molotov szovjet külügyminiszter is. Mindannyian kifejezték egy igazságos békének az igényét, mely megteremtheti Európa és a világ békéjét.¹⁶⁴

A békekonferencián 21 győztes állam küldöttei¹⁶⁵ vehettek részt. A legelején döntöttek az eljárások menetéről. Arról hogy kik vehettek részt az adott bizottságok¹⁶⁶ munkájában, az ajánlások megszavazásának a rendjéről, az ülések sajtónyilvánosságának a szabályozásáról,

¹⁶² Fülöp (2008) 197-205.

¹⁶³ Fülöp (2008) 206-207.

¹⁶⁴ Fülöp (2008) 211-213.

¹⁶⁵ A 21 győztes állam listáját lásd bővebben: Romsics (2006) 189.

¹⁶⁶ Magyarország esetében, volt egy politikai, egy területi és egy gazdasági (balkáni gazdasági) bizottság.

valamint a legyőzött államok képviselőinek a meghallgatási módjáról.¹⁶⁷ Végül döntés született az ajánlások ügyében. A nagy jelentőségű ajánlások elfogadásához kétharmados, a többihez egyszerű szótöbbségre volt szükség.¹⁶⁸ A sajtó is ott lehetett a bizottságok ülésein, ami inkább akadályozta a munkát, mivel a küldöttek nem egymás közt tárgyaltak, hanem a nagy nyilvánosság felé mondták el beszédeiket. Jugoszláv felvetésre a vesztes államok képviselőit is meghallgatták augusztus 10-15-e közötti plenáris üléseken. A felszólaláson kívül azonban a konferencia munkájában a vesztesek nem vehettek részt. A különböző bizottságok 1946. augusztus 16-ra alakultak meg.¹⁶⁹

A magyar küldöttség¹⁷⁰ már a konferencia megnyitása előtt megérkezett Párizsba, és elfoglalta szállását a Claridge szállodában, a Champs-Élysées-n. A küldöttséget Gyöngyösi János külügyminiszter vezette, a mindennapi munkát főtítkári minőségben Kertész István végezte.¹⁷¹ A magyar béke delegáció észrevételeit, augusztus 14-én, a 17. ülésen Gyöngyösi adta elő. Beszéde elején kifejezte reményét, hogy ez a béke igazságosabb lesz, mint a 26 évvel korábbi.¹⁷² Romániával szemben felvetette a 22.000 km²-es területi igényt, melyet igazságos megoldásnak tartott. A kisebbségek számára széleskörű területi autonómiát kért. Csehszlovákiának azon igényét, hogy 200 ezer magyart, egyoldalúan kitelepítsen visszautasította. Megjegyezte: „Ha azonban ezt Csehszlovákia bármely okból nem vállalhatná és mindenképpen meg akarna szabadulni a magyar kisebbségtől, akkor a magyar kormánynak ragaszkodnia kellene ahhoz az elvhez, hogy a népnek joga van a földhöz, amelyen él.”¹⁷³

A román-magyar határ vitája

A magyar politikai és területi bizottság¹⁷⁴ első ülését 1946. augusztus 17-én tartotta. Feladatai közé tartozott a preambulum, a határ és politikai cikkelyek, a szövetséges csapatok visszavonása és a záró rendelkezések tárgyalása. Mindegyik felet meg kívánták hallgatni. A kormányok¹⁷⁵ az írásbeli észrevételeiket augusztus 20-ig éjfélig adhatták be.¹⁷⁶ A magyar politikai és területi bizottság a módosító indítványok ismeretében kezdte meg vitáját augusztus

¹⁶⁷ Fülöp (2008) 214-215.

¹⁶⁸ Balogh (1988) 217.

¹⁶⁹ Fülöp (2008) 216-219.

¹⁷⁰ A küldöttség névsorát bővebben lásd: Fülöp (2008) 223.

¹⁷¹ Kertész (1995) 311-314.

¹⁷² Romsics (2007) 39.

¹⁷³ Fülöp (2008) 224-226.

¹⁷⁴ A bizottság tagjainak a névsorát lásd bővebben: Romsics (2006) 204-205.

¹⁷⁵ Magyarország mellett Románia, Csehszlovákia és Jugoszlávia is adott be módosító indítványokat.

¹⁷⁶ Fülöp (2008) 230.

24-én a román-magyar határról. Mivel Erdély ügyében, egyik bizottsági tag sem támogatta a magyar módosítást, ezért azt a magyarok nem adhatták elő. A román területi és politikai bizottság meg kívánta hallgatni a magyar fél nézeteit is. Így az együttes bizottság előtt, 1946. augusztus 31-én Auer Pál ismertette a magyar javaslatot, mely már csak 4 ezer km²-nyi,¹⁷⁷ döntően határ menti, magyar lakta területre terjedt ki. Emellett kérte a Romániában maradt magyarok jogainak a biztosítását is. Tătărescu szeptember 3-án visszautasította a magyar igényeket, és arra hivatkozott, hogy az elcsatolandó területek súlyosan érintenék Erdély gazdasági életét és a határmódosítás a közlekedési rendszert is felborítaná.¹⁷⁸ A végső döntést az 1946. szeptember 4-ei ülésen hozták meg, melyen visszaállították a trianoni határokat Románia és Magyarország között. Ezután felmerült az is, hogy a delegáció hazautazzon, erre azonban nem került sor.¹⁷⁹

A csehszlovák-magyar határ vitája

A magyar politikai és területi bizottság szeptemberben kezdte el vizsgálni a csehszlovák indítványokat. Főként a pozsonyi hídfő,¹⁸⁰ valamint a kitelepítendő 200 ezer magyar ügye foglalkoztatta a bizottságot.¹⁸¹ A magyar kormány, mint már Gyöngyösi nyitóbeszédében is lehetett látni, a „néppel földet” elv mellett foglalt állást, és ezt megpróbálták összekötni a kitelepítendő magyarok ügyével. A britek is csak úgy támogatták a pozsonyi hídfő Csehszlovákiának ítéletét, ha azért cserébe Magyarország más területet kap.¹⁸²

A hídfő ügyét a bizottság elé, 1946. szeptember 6-ai, nyolcadik ülésen, Juraj Slavik csehszlovák küldött terjesztette be.¹⁸³ A csehszlovákok Pozsony város fejlődése miatt kérték a hídfő kiszélesítését. Meghallgatták a magyar érveket is. Sebestyén Pál követ rámutatott arra, hogy Pozsony város fejlődése, pont az ellentétes irányba történik, és nem ezek felé a falvak felé. E mellett azt is kiemelte, hogy nemzetközi útvonalakat vágna ketté az új határ, illetve a rajkai zsilip¹⁸⁴ is átkerülne Csehszlovákiába. Végezetül megjegyzi, hogy „Csehszlovákia magyar területeket magyar lakossággal követel és ugyanakkor a magyar lakosságtól a saját

¹⁷⁷ A terület pontos nagysága 3942 km²-nyi volt. Fülöp (2008) 240.

¹⁷⁸ Balogh (1988) 232-233.

¹⁷⁹ Romsics (2006) 211-212.

¹⁸⁰ Ezt határkiigazításnak tekintették a csehszlovákok, a terület nagysága 145 km²-t tett ki. Fülöp (2008) 253.

¹⁸¹ Balogh (1988) 234-235.

¹⁸² Az angolok erre főként Komáromnál láttak esélyt. Fülöp (2008) 248.

¹⁸³ A hídfőről lásd képek 3. kép. Fülöp (2008) 253.

¹⁸⁴ A Szigetköz bármikor elárasztható vagy kiszárítható lenne, és ez 130 települést érintene. Balogh 1988. 373-944. jegyzet

területén meg akar szabadulni, magyarok százezreit szeretné a saját területéről Magyarországra átdobni.”¹⁸⁵

Az amerikai bizottsági tag, Walter Bedell Smith, a pozsonyi hídfőt és a kitelepítés együttes vizsgálatát javasolta, a szeptember 9-ei ülésen. Az öt magyar falu közül Rajkát és Bezenyét, amerikai javaslatra Magyarországnál hagyták volna. A csehszlovák külügyminiszter, Vladimír Clementis, valamint a szovjetek tiltakoztak az ellen, hogy a két kérdést együttesen tárgyalják.¹⁸⁶

Clementis szeptember 16-ai beszédében, kiállt a kitelepítés mellett, és azt bizonygatta, hogy Magyarország be tudja fogadni a 200 ezer kitelepítendő magyart.¹⁸⁷ Szegedy-Maszák Aladár szeptember 18-án válaszában kifejtette, hogy a csehszlovák adatok hibásak. Kérte, hogy a magyarokat a földjeikkel együtt adják vissza Magyarországnak, ha olyannyira meg akarnak szabadulni tőlük, és ezzel a kisebbségi kérdés megoldható lenne. Végül kéri a csehszlovák javaslat elutasítását.¹⁸⁸

A kérdés tárgyalására létrehoztak egy albizottságot is, mely 1946. szeptember 19-28-a között ötször ült össze. Az albizottságban a kanadai elnök, az új-zélandi és az ausztrál küldöttek támogatták az amerikai javaslatot a pozsonyi hídfő ügyében. A kitelepítést is tárgyalta az albizottság.¹⁸⁹

Clementis szeptember 20-án Szegedy-Maszák beszédére reagált. Ebben a magyar statisztikát megbízhatatlannak tartotta. Beszéde végén kifejtette, hogy a kitelepítést humánus módon próbálják megoldani. Utána az amerikai és a szovjet szakértők szólaltak fel. Bedell-Smith kifejtette, hogy az amerikaiak nem támogatják az egyoldalú kitelepítést továbbra sem, és jobban örülnének egy kétoldalú megállapodásnak. Amennyiben ez nem valósul meg, még a pozsonyi hídfőt is megvétózzák. Visinszkij azonban támogatta a csehszlovák kitelepítést.¹⁹⁰

A szeptember 23-ai ülésen az angolok is az amerikai javaslat mellé álltak és nem támogatták a magyarok egyoldalú kitelepítését. Lord Samuel Hood is a két ország közti megegyezést tartotta volna jónak. Az angol álláspont megváltozásában valószínűleg szerepe lehetett Kertész Istvánnak. Kertész szerint, ha a bizottság elfogadja a csehszlovák javaslatokat a magyar koalíciós kormány össze fog omlani. Szeptember 23-a után az angolszász hatalmak megpróbálták a két országot rávenni egy esetleges területcserére. A brit javaslat szerint

¹⁸⁵ Fülöp (2008) 253.

¹⁸⁶ Fülöp (2008) 253-254.

¹⁸⁷ Az ország háborús embervesztesége miatt, a kitelepített németek helyére.

¹⁸⁸ Fülöp (2008) 256-257.

¹⁸⁹ Romsics (2006) 214.

¹⁹⁰ Romsics (2006) 217.

Csehszlovákia 1130 km²-nyi területet ad át Magyarországnak Fülektől és Rimaszombattól délre, valamint a Bodrogtóközben. Ez a terület döntően magyar többségű terület. Magyarországnak pedig 510 km²-nyi területet kellett volna átadnia Rozsnyótól és Kassától délre. Az amerikai javaslat az volt, hogy Csehszlovákia átad területeket, de Magyarország át is vesz kétszer annyi magyart terület nélkül.¹⁹¹

A magyar albizottság szeptember 28-án döntött, a pozsonyi hídfő ügyében. Három magyar falu Csehszlovákiához került. Az itt élő lakosoknak az emberi jogait el kellett ismernie Csehszlovákiának. A kitelepítés ügyében azonban döntés ekkor nem született.¹⁹²

A két országot az albizottságnak sikerült rávennie 1946. szeptember 29-én, hogy tárgyaljanak egymással. A magyarok továbbra is ragaszkodtak a kitelepítés elutasításához. A csehszlovákiai magyarokat azonban átvették volna. A 2/3-at földdel, míg az 1/3-at föld nélkül.¹⁹³ Gyöngyösi kifejtette, hogy a határok módosítását Magyarország csak azért veti fel, mivel a csehszlovák kormány ragaszkodik a kitelepítéshez. A csehszlovák fél viszont területi engedményt nem volt hajlandó tenni. A kétoldalú tárgyalások így zátonyra futottak. A csehszlovákok is kezdték belátni, hogy javaslatukat nem fogadják el így, inkább belementek abba a kompromisszumba, hogy nem adnak át területeket, de ezért cserébe a csehszlovákiai magyarokat nem telepíthették ki.¹⁹⁴

A magyar politikai és területi bizottság az október 3-ai ülésén döntött a hídfő ügyében. A három északabbi falut Csehszlovákiához csatolták. A magyarok egyoldalú kitelepítését nem fogadták el, ez volt az egyetlen pozitívnak tekinthető döntés, amit hoztak Magyarországgal szemben.¹⁹⁵

A párizsi békekonferencia zárása

Magyarország határait ismételten a trianoni határok közé szorították vissza. A területi kérdéseken túl, az országnak gazdasági és katonai cikkelyeket is teljesíteni kellett. A gazdasági kérdésekben, a Balkáni Gazdasági Bizottság döntött Magyarország, Románia és Bulgária esetében. Magyarországnak 300 milliós jóvátételt kellett fizetnie.¹⁹⁶ A katonai rendelkezések

¹⁹¹ Romsics (2006) 218-219.

¹⁹² Fülöp (2008) 268-269.

¹⁹³ Így Csallóközt vissza tudták volna csatolni Magyarországhoz.

¹⁹⁴ Romsics (2006) 219-222.

¹⁹⁵ Fülöp (2008) 273.

¹⁹⁶ Habár az amerikaiak javasolták a 200 millióra való csökkentését. Balogh (1988) 241-242.

okozták a legkisebb gondot. Az ország szárazföldi haderejét 60.000 főben szabták meg, légiereje 5000 fős lehetett. Korlátozták bizonyos fegyvertípusok birtoklását és gyártását is.¹⁹⁷

A Külügyminiszterek Tanácsa, 1946. október 3-án megegyezett abban, hogy a békekonferenciát lezárják október 15-ig. Ekkor már módosítást nem nyújthattak be mindössze szavaztak a leendő békeszerződésekről. A békekonferencia október 12-én szavazott a magyar békeszerződés-tervezetről. A záró üléseken a magyar képviselők már nem vehettek részt.¹⁹⁸

A Külügyminiszterek Tanácsa New York-i ülészaka

A békekonferencia után a Külügyminiszterek Tanácsa New York-i harmadik ülészakára hárult a békeszerződés-tervezetek megszövegezésének a feladata. Ekkor még voltak függőben maradt kérdések, amit meg kellett tárgyalni.¹⁹⁹ Magyarország esetében ez mindössze csak néhány gazdasági kérdést jelentett. Ezekben a kérdésekben sikerült megegyeznie a nagyhatalmaknak.²⁰⁰ A Külügyminiszterek Tanácsa elé, a végleges megszövegezett békeszerződés-tervezet 1946. október 22-én került. Ez összesen 37 cikkelyből és 6 függelékéből állt. Még egyszer végigtárgyalták a pontokat, 1946. december 6-án a véglegessé vált békeszerződéseket átadták a szerkesztőbizottságnak, mely végleges formába öntötte azokat. A békeszerződés aláírásának a helyszínéről és időpontjáról az utolsó nap december 12-én döntöttek. A döntés értelmében, Párizsban írták alá a békeszerződéseket, 1947. február 10-én.²⁰¹

A békeszerződés aláírása és ratifikálása

A békeszerződést a magyar kormány 1947 januárjában kapta meg.²⁰² Az aláírás megtagadása fel sem merült, mivel automatikusan érvénybe lépett volna akkor is, ha nem írja alá azt a magyar kormány. A magyar küldöttség, élén Gyöngyösi Jánossal február 6-án utazott el Párizsba. Mind az öt békeszerződést február 10-én írták alá. A magyar békeszerződés aláírása, némi csúszás után, délután 6 és fél hét között történt a francia Külügyminisztérium Szajna-parti palotájának óraszálonjában.²⁰³ Minden küldött aláírta a békeokmányt, melyet

¹⁹⁷ Atomfegyverek és irányított lövedékek ide tartoztak. Balogh (1988) 241-243.

¹⁹⁸ Balogh (1988) 244-246.

¹⁹⁹ Mint például a Duna nemzetközi státusa, Trieszt kérdése vagy a kártérítések. Balogh (1988) 246.

²⁰⁰ Balogh (1988) 246-247.

²⁰¹ Fülöp (2008) 294-301.

²⁰² A békeszerződés szövegét lásd: Gerő (é.n.) 299-316.

²⁰³ Az óraszálon Illyés Gyula visszaemlékezése is alátámasztja. Illyés (1947) 128.

legvégül Gyöngyösi külügyminiszter látott el kézjeggyével.²⁰⁴ Ezután már csak a békeokmány ratifikálása volt hátra.²⁰⁵ Az Egyesült Államok 1947. június 5-én, Nagy-Britannia júliusban, míg a Szovjetunió augusztus 31-én fogadta el. Moszkvában 1947. szeptember 15-én került letétbe, így a békeszerződés érvénybe lépett.²⁰⁶

Összegzés

A trianoni békeszerződés az országot nagyon súlyosan érintette. A békeszerződés után, itthon a határok megváltoztatásának igénye rögtön felmerült. A két világháború között készültek ezzel kapcsolatban tervezetek. A külföldi szakértők is elkészítették, a maguk elképzelését az új határokról. A magyar politikai elit azonban nem vette észre, hogy a nemzetközi közvélemény maximum az etnikai revíziót tartotta megvalósíthatónak. A magyar kormány ragaszkodott a Szent István-i állam határainak a lehető legteljesebb visszaállításához. Ehhez szövetségeseket keresett. Németország valamint Olaszország hathatós támogatásával a területi revízió megvalósult. Az ország területe majdnem kétszeresére növekedett 1938-1941 között, de eközben a tengelyhatalmak oldalán belesodródott a háborúba. A béketapogatózások 1943-ban megkezdődtek, de nem hoztak konkrét eredményt. A német megszállás, valamint a sikertelen kiugrás nagyban rontotta az eljövendő békekonferencián az ország esélyeit. A háború után megindult ismételten a béke előkészítés, a pártok különböző nézetei azonban nagyban gátolták ennek munkáját. A magyar kormányokban még így is élt a remény, hogy ez a béke más lesz, mint az I. világháborút lezáró békeszerződések. A nagyhatalmak a Külügyminiszterek Tanácsának létrehozásával, ezt a célt szerette volna megvalósítani, azonban a későbbiekben kialakult ügyrend miatt, ez a békeszerződés is a nagyhatalmak által diktált béke lett. A magyar békeszerződés az olasz, román és a bolgár békeszerződés után, csupán kis jelentőséggel bírt. A kompromisszumok keresése, valamint a minél hamarabb megkötendő békeszerződések igénye, felülírta az etnikai revíziót. Így az ország határai, a három Csehszlovákiához csatolt magyar falut kivéve, a trianoni határokat követte. A békeszerződés aláírásával, valamint annak ratifikálásával, kialakultak a mai Magyarország határai.

²⁰⁴ Az aláírás pillanatáról lásd képek 4. kép

²⁰⁵ Romsics (2006) 234-237.

²⁰⁶ Romsics (2006) 247.

Felhasznált Irodalom

A. Sajti, Enikő (1987): Délvidék 1941-1944. Budapest, Kossuth Kiadó.

Ablonczy, Balázs (2010a): Trianon-legendák. Budapest, Jaffa Kiadó.

Ablonczy, Balázs (2010b): A revízió támogatói és vámszedői külföldön. In: Rubicon 2010/1. különszám. 14-15.

Ablonczy, Balázs (2011): A visszatért Erdély 1940-1944. Budapest, 2011.

Ablonczy, Balázs (2018): A miniszterelnök élete és halála – Teleki Pál (1879-1941), Budapest, Jaffa Kiadó.

Ádám, Magda (1981): A kisantant (1920-1938). Budapest, Kossuth Kiadó.

Balogh, Sándor (1988): Magyarország külpolitikája 1945-1950. Budapest, 1988.

Bán D., András (1996): Pax Britannica. Budapest, Osiris Kiadó.

Bölonyi, József – Hubai, László (2004): Magyarország kormányai 1848-2004. Budapest, 2004.

Dr. Halmosy, Dénes (1983): Nemzetközi szerződések 1918-1945. Budapest, Közgazdasági és Jogi Könyvkiadó.

Fülöp, Mihály (2008): A befejezetlen béke. Budapest, Püski Kiadó.

Gantner, Péter (2013): Gyöngyösi János – Egy félreismert külügyminiszter. Budapest, Publikon Kiadó

Gergely, Jenő (2001): Gömbös Gyula. Politikai pályakép. Budapest, Vince Kiadó.

Gerő, András (é.n.): Sorsdöntések. Budapest, Göncöl Kiadó.

Gulyás, László: A Kisantant, 1920-1938. In: Rubicon 2011/2. sz. 68-77.

Hahner, Péter (2012): Az USA elnökei. Budapest, Animus Kiadó.

Illésfalvi, Péter (2010): Atrocitások az 1940-es Erdélyi bevonulás során. In: Rubicon 2010/1. különszám. 35-41.

Illyés, Gyula (1947): Franciaországi változatok. Budapest, Nyugat Kiadó.

Janek, István (2007): Szlovák revíziós tervek 1939-1945. In: Rubicon 2007/1-2. sz. 8-11.

Janek, István (2008): Egy elfelejtett háború. Magyar-szlovák „kis háború” 1939 márciusában. In: Rubicon 2008/4. sz. 33-35

Janek, István (2010): Az első bécsi döntés. In: Rubicon 2010/1. különszám. 16-22.

Jeszzenszky, Géza (2010): Trianon. Az önrendelkezési elv megcsúfolása. In: Rubicon 2010/1. különszám. 4-8.

Juhász, Gyula (1978): Magyar-brit titkos tárgyalások 1943-ban. Budapest, Kossuth Kiadó.

Kertész, István (1995): Magyar békeillúziók 1945-1947. Budapest, História Kiadó.

L. Balogh, Béni (2010): A második bécsi döntés. In: Rubicon 2010/1. különszám. 23-34.

Popély, Gyula (1992): 1938 – A komáromi magyar-szlovák tárgyalások. In: História 1992/8. sz. 11-15.

Ránki, György (1983): Hitler hatvannyolc tárgyalása 1939-1944. I. kötet Budapest, 1983.

Réz. Miklósné (1972): Teherán, Jalta, Potsdam. Budapest, Kossuth Kiadó.

Romsics, Ignác (1992): Amerikai béketervek a háború utáni Magyarországról. Gödöllő, Typovent Kiadó.

Romsics, Ignác (2005a): Bethlen István. Budapest, Osiris Kiadó.

Romsics, Ignác (2005b): "Magyarország helye a nap alatt". Lord Rothermere és a magyar revízió. In: Romsics Ignác (szerk.): Múltról a mának. Tanulmányok és esszék a magyar történelemtől. Budapest, 2005. 249-263

Romsics, Ignác (2006): Az 1947-es Párizsi békeszerződés. Budapest, Osiris Kiadó.

Romsics, Ignác (2007): A Párizsi békeszerződés, 1947. In: Rubicon 2007/1-2. sz. 24-44.

Romsics, Ignác (2010): Magyarország története a XX. században, Budapest, Osiris Kiadó.

Romsics, Ignác (2010/4-5): Az Osztrák-Magyar Monarchia felbomlása és a trianoni békeszerződés. In: Rubicon 2010/4-5. sz. 4-29.

Romsics, Ignác (2017): Magyarország története, Budapest, Kossuth Kiadó.

Sallai, Gergely (2009): A határ megindul... A csehszlovákiai magyar kisebbség és Magyarország kapcsolatai az 1938-1939. évi államhatár-változások tükrében. Pozsony, Pesti Kalligram Kft.

Szakály, Sándor (2011): Kassa bombázása és a hadba lépés. In: Rubicon 2011/6. sz. 52-56.

Tomka, Béla: Magyar főnix? A gazdaság újraélesztése a világháború és Trianon után. In: Rubicon 2020/6-7. sz. 144-157.

Trașcă, Ottmar (2009): Németország és a román-magyar viszony. In: História 2009/8. sz. 8-12.

Vonyó, József (2014): Gömbös Gyula. Budapest, Napvilág Kiadó.

Zeidler, Miklós: A revíziós gondolat, Pozsony, Kalligram Kiadó 2009.

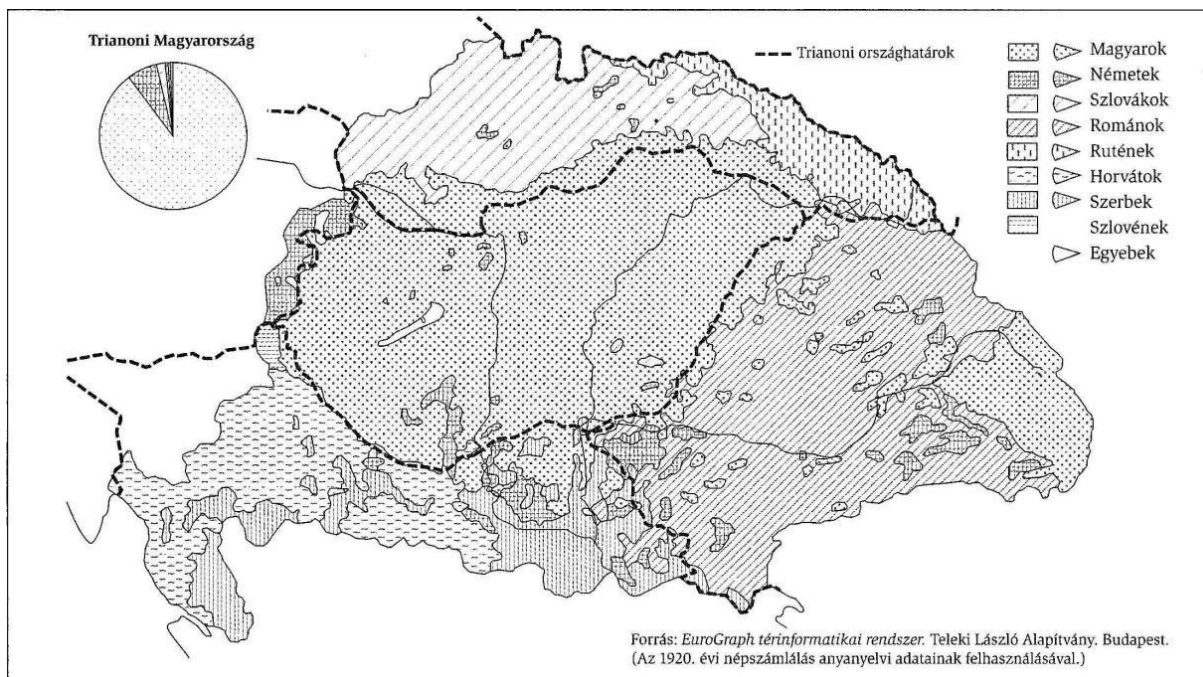
Internetes forrás

<http://www.bibl.u-szeged.hu/bibl/mil/ww2/who/csaky.html> Letöltés időpontja: 2020.11.27.

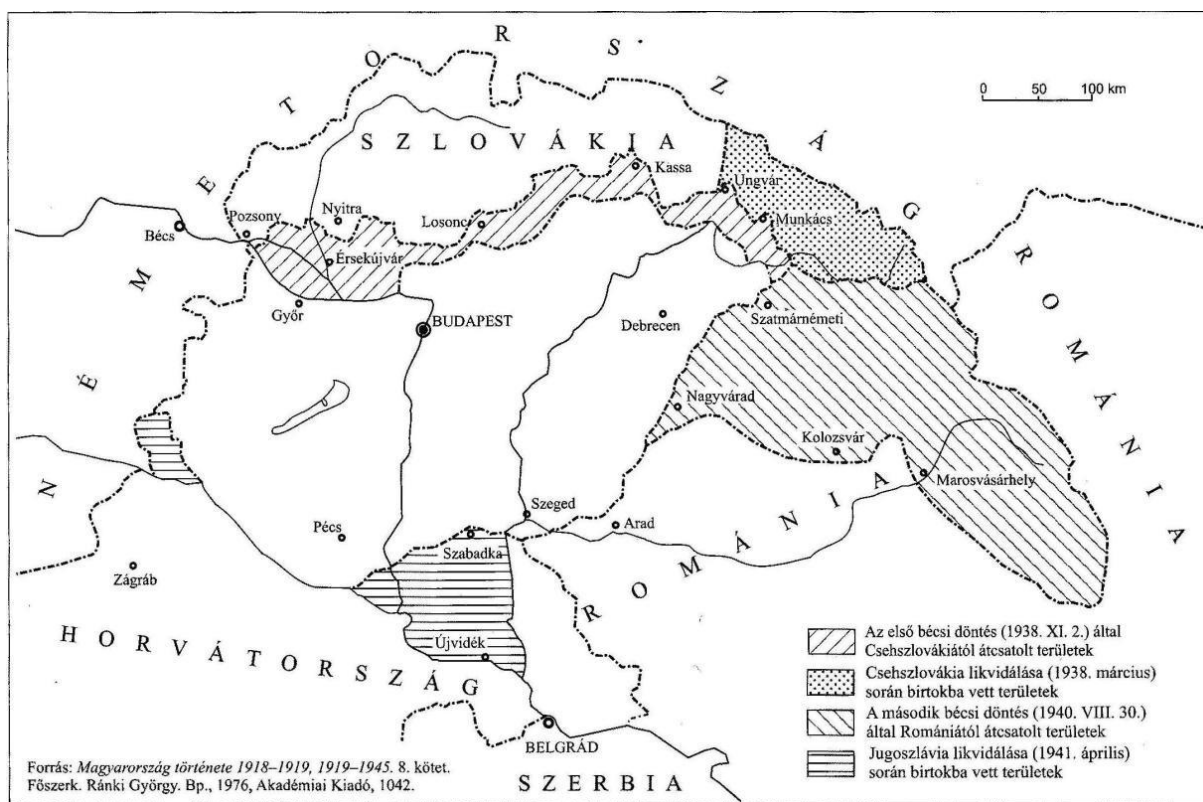
12:54

<https://peoplepill.com/people/moore-crosthwaite/> Letöltés időpontja: 2020.11.27. 10:05

Képek

1. kép A történelmi és a trianoni Magyarország nemzetiségei Forrás: Romsics (2006) 14.

2. kép Magyarország területgyarapodásai 1938 és 1944 között. Forrás Romsics (2010)

3. kép A pozsonyi hídfő. Forrás: Romsics (2006) 213.

4. kép Gyöngyösi János aláírja a békeszerződést Párizsban. Forrás: Romsics (2006) 236.

Summary

In my study, I review the changes in the borders of Hungary from the conclusion of Trianon Treaty to Paris Peace Treaty. I cover the most important territorial ideas that were born in large numbers between the two world wars both in Hungary and abroad. I then take on the territorial revisions supported and implemented by Germany between 1938 and 1941. I do not discuss in details of events that took place during the Second World War but I mention careful searches for peace from 1943 and the German occupation as well as I point out getting out of the war unsuccessfully that played a decisive role in the subsequent decisions of the great powers. I also write briefly about the preparation for Hungarian peace after the war. Then in details, I observe the three sessions of the Council of Foreign Ministers since decision about the future borders were made here. I also cover the visits of the Hungarian government delegation between sessions to Moscow, Washington, London and Paris in the hope of achieving changes in the future peace treaty. Between the Paris and New York sessions of the Council of Foreign Ministers, I present the decisions of the Paris Peace Conference. However, I do not present economic and military decisions in detail. I discuss the decisions of the regional and political committees and the debate of the Romanian-Hungarian and the Czechoslovak-Hungarian border in more detail. Finally, I cover the sign of the peace treaty, its ratification that established the borders of today's Hungary.